

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ГЕОГРАФІЇ ТУРИЗМУ

Практичне заняття 1

ГЕОГРАФІЯ ТУРИЗМУ ЯК НАУКОВА ДИСЦИПЛІНА

Мета: розглянути методологічні основи географії туризму як наукової дисципліни;
ознайомитися з різними поглядами науковців на об'єкт і предмет дослідження географії туризму;
визначити місце і роль географії туризму в програмі підготовки фахівців з рекреації і туризму;
проаналізувати місце географії туризму в ієрархічній структурі географічних і суспільно-географічних наук за різними авторами;
розглянути функції географії туризму (теоретичну, конструктивну, освітню, виховну, світоглядну, прогностичну);
ознайомитися з історією виникнення і розвитку географії туризму в Україні, визначити вклад провідних українських учених у розвиток географії туризму.

Ключові поняття: географія туризму, туризмологія, рекреаційна географія, об'єкт дослідження, об'єкт дослідження географії туризму, предмет дослідження, предмет дослідження географії туризму, функції географії туризму (теоретична, конструктивна, освітня, виховна, світоглядна, прогностична), структура географії туризму.

Питання для обговорення:

1. Методологічні основи географії туризму. Зміст науки «Географія туризму». Погляди науковців на об'єкт і предмет дослідження географії туризму.
2. Завдання географії туризму.
3. Вивчення туризму в соціології, психології, економіці, правознавстві та інших науках. Тематика досліджень туризму зазначеними науками. Співвідношення географії туризму і туризмології, географії туризму і рекреаційної географії (спільні риси та відмінності).
4. Місце географії туризму в ієрархічній структурі географічних і суспільно-географічних наук за різними авторами.
5. Функції географії туризму (теоретична, конструктивна, освітня, виховна, світоглядна, прогностична).
6. Міждисциплінарність курсу. Зв'язки географії туризму з іншими науками – географічними і негеографічними.
7. Історія виникнення і розвитку географії туризму в Україні. Вклад українських учених у розвиток географії туризму.

Завдання до практичної роботи:

1. Наведіть 3-4 схеми структури суспільної географії за різними авторами (Е. Б. Алаєвим, С. Б. Лавровим А. П. Голіковим, М. Д. Пістуном, Л. Т. Шевчук, А. В. Степаненком, О. І. Шаблієм, О. Г. Топчієвим, В. А. Столбовим і М. Д. Шаригіним та ін.), виділіть та проаналізуйте місце географії туризму в них.
2. Як співвідносяться науки «географія туризму» і «туризмологія»? «Географія туризму» і «рекреаційна географія»? Відповідь оформіть у вигляді схеми.
3. З якими географічними і негеографічними науками географія туризму має тісні зв'язки? Відповідь оформіть у вигляді схеми, на якій позначте науки, з якими пов'язана географія туризму, та сутність цих зв'язків (яку інформацію отримує географія туризму від цих наук).
4. Зберіть матеріал про вклад провідних українських учених у розвиток географії туризму. Відповідь оформіть у вигляді табл. 1

Таблиця 1

Вклад провідних українських учених у розвиток географії туризму

ПІБ ученого-географа	Напрями дослідження ученого	Науково-методичні доробки ученого з географії туризму (посібники, підручники, монографії, статті)

Практичне заняття 2
ПОНЯТІЙНО-ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АПАРАТ
ГЕОГРАФІЇ ТУРИЗМУ.
ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ, ТЕРМІНИ ТА КАТЕГОРІЇ НАУКИ.
ТУРИЗМ ЯК ГОЛОВНЕ ПОНЯТТЯ ГЕОГРАФІЇ ТУРИЗМУ

Мета: ознайомитись з основними поняттями, термінами та категоріями географії туризму;

розкрити поняття «туризм» як головне поняття географії туризму, висвітлити підходи до його визначення;

проаналізувати сутність та співвідношення понять «вільний час», «дозвілля», «відпочинок», «розваги», «рекреація», «туризм», «подорож», «екскурсія», «міграція»;

охарактеризувати туризм як сучасну галузь «невидимого експорту»;

визначити причини підвищення ролі рекреації і туризму в сучасному суспільстві, передумови і фактори розвитку й територіальної організації туризму;

розкрити функції туризму;

розкрити сутність понять «туристичні потреби населення», «туристичні послуги», «туристичний продукт».

Ключові поняття: термін, поняття, категорія, понятійно-термінологічна система, понятійно-термінологічний апарат; загальнонаукові терміни і поняття, які використовуються в географії туризму; поняття і терміни інших наук, які застосовуються в географії туризму; понятійно-термінологічні системи «Географія» та «Географія туризму»; туризм, турист, суб'єкти туризму, вільний час, дозвілля, відпочинок, розваги, рекреація, туризм, подорож, екскурсія, міграція; функції туризму; передумови розвитку й територіальної організації туризму, фактори розвитку й територіальної організації туризму; потреба, туристичні потреби населення; послуга, туристичні послуги; основні, додаткові і супутні туристичні послуги; туристичний продукт, туристичний пакет.

Питання для обговорення:

1. Понятійно-термінологічний апарат географії туризму.
2. Поняття «туризм» і «турист»: українське і міжнародне розуміння. Підходи до визначення туризму та їх географічна інтерпретація: статистичний функціональний, сутнісний (системний). Туризм як соціо-еколого-економічна система.
3. Суб'єкти туризму.
4. Сутність і співвідношення понять «вільний час», «дозвілля», «відпочинок», «розваги», «рекреація», «туризм».
5. Сутність і співвідношення понять «туризм», «подорож», «екскурсія», «міграція».
6. Туризм як сучасна галузь «невидимого експорту».

7. Причини підвищення ролі рекреації і туризму в сучасному суспільстві.
8. Функції туризму: медико-біологічна, соціально-культурна, економічна, виховна, комунікативна, екологічна.
9. Передумови і фактори розвитку й територіальної організації туризму: фізико-географічні та суспільно-географічні.
10. Туристичні потреби населення: зміст поняття, місце в структурі потреб людини, роль у використанні туристичних ресурсів, види, фактори формування туристичних потреб населення (соціально-економічні, демографічні, соціокультурні, медико-біологічні, природно-географічні, політичні).
11. Туристичні послуги: зміст поняття, місце в структурі послуг, склад і структура туристичних послуг. Основні, додаткові і супутні туристичні послуги.
12. Туристичний продукт: зміст поняття, структура, життєвий цикл, якість та його конкурентоспроможність. Сутність і співвідношення понять «туристична послуга» і «туристичний продукт», «туристичний продукт» і «туристичний пакет».

Завдання до практичної роботи:

1. Побудуйте схеми, на яких відобразить, як співвідносяться поняття «вільний час», «дозвілля», «відпочинок», «розваги», «рекреація», «туризм». На схемах (або нижче як висновок) зробіть відповідні пояснення, які б відображали, чим відрізняються і чим схожі ці поняття.
2. Побудуйте схеми, на яких відобразить, як співвідносяться поняття «туризм» і «подорож», «туризм» і «екскурсія», «туризм» і «міграція». На схемі (або нижче як висновок) зробіть відповідні пояснення, які б відображали, чим відрізняються і чим схожі ці поняття.
3. Ознайомтеся з підходами до визначення туризму та їх географічною інтерпретацією. Відповідь оформіть у вигляді табл. 2.

Таблиця 2

Підходи до визначення туризму та їх географічна інтерпретація

Підхід до визначення туризму	Сутність підходу

4. Усно схарактеризуйте туризм як соціо-еколого-економічну систему, спираючись на рис. 1.

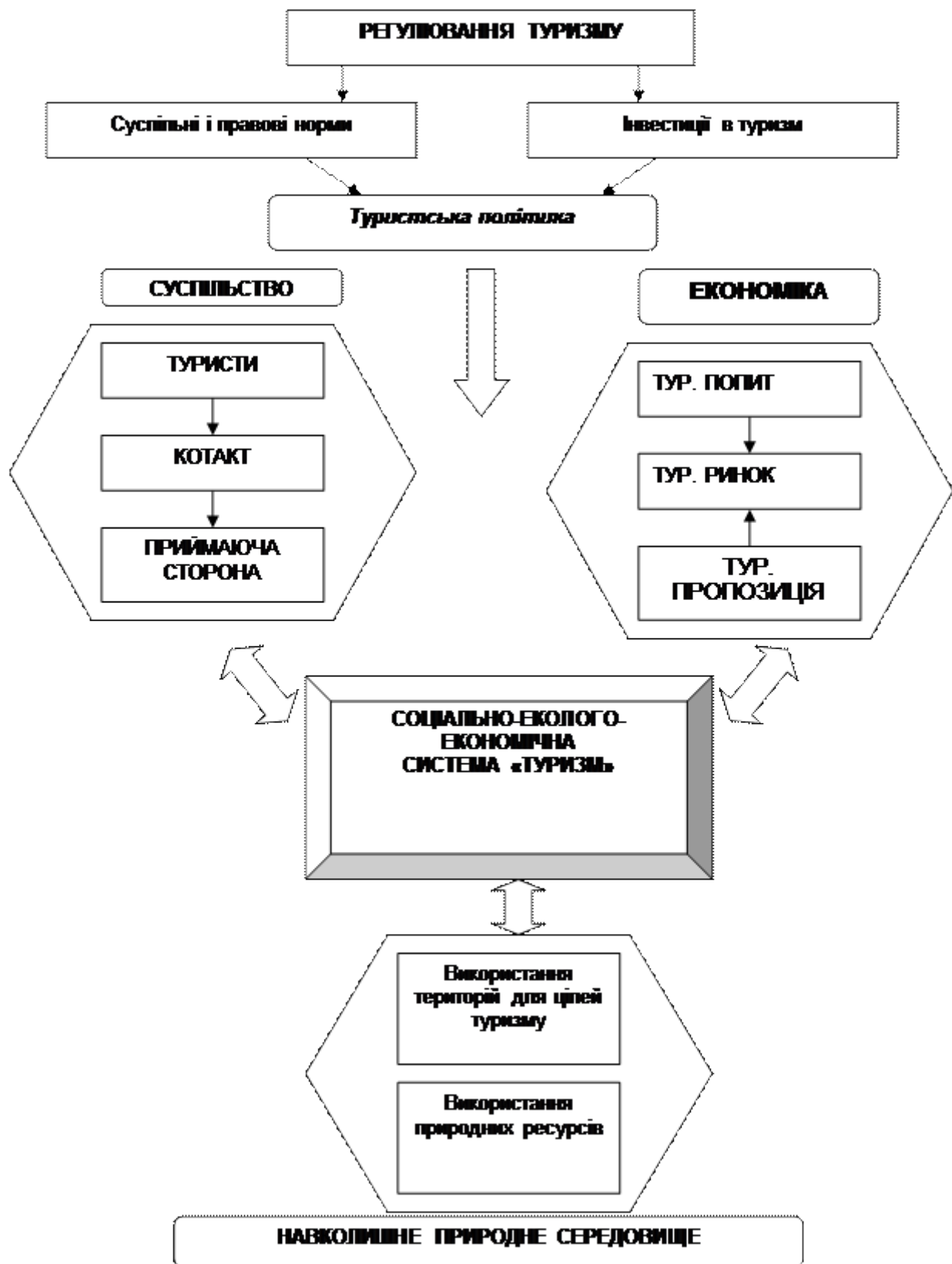

Рис. 1. Туризм як соціо-еколого-економічна система

5. Існують різні погляди науковців на структуру туристичного продукту. Побудуйте схему структури туристичного продукту за одним з підходів (на вибір студента).
6. Американський психолог А. Маслоу розробив ієрархічну піраміду потреб людини, поділивши всі потреби на 7 рівнів (рис. 2): від найнижчих та найбезмежніших фізіологічних потреб, без задоволення яких неможливе саме людське життя, до найвищих – потреб у самоактуалізації, визнанні, самовираженні. Письмово охарактеризуйте місце туристсько-рекреаційних потреб у структурі потреб людини, користуючись рис. 2.

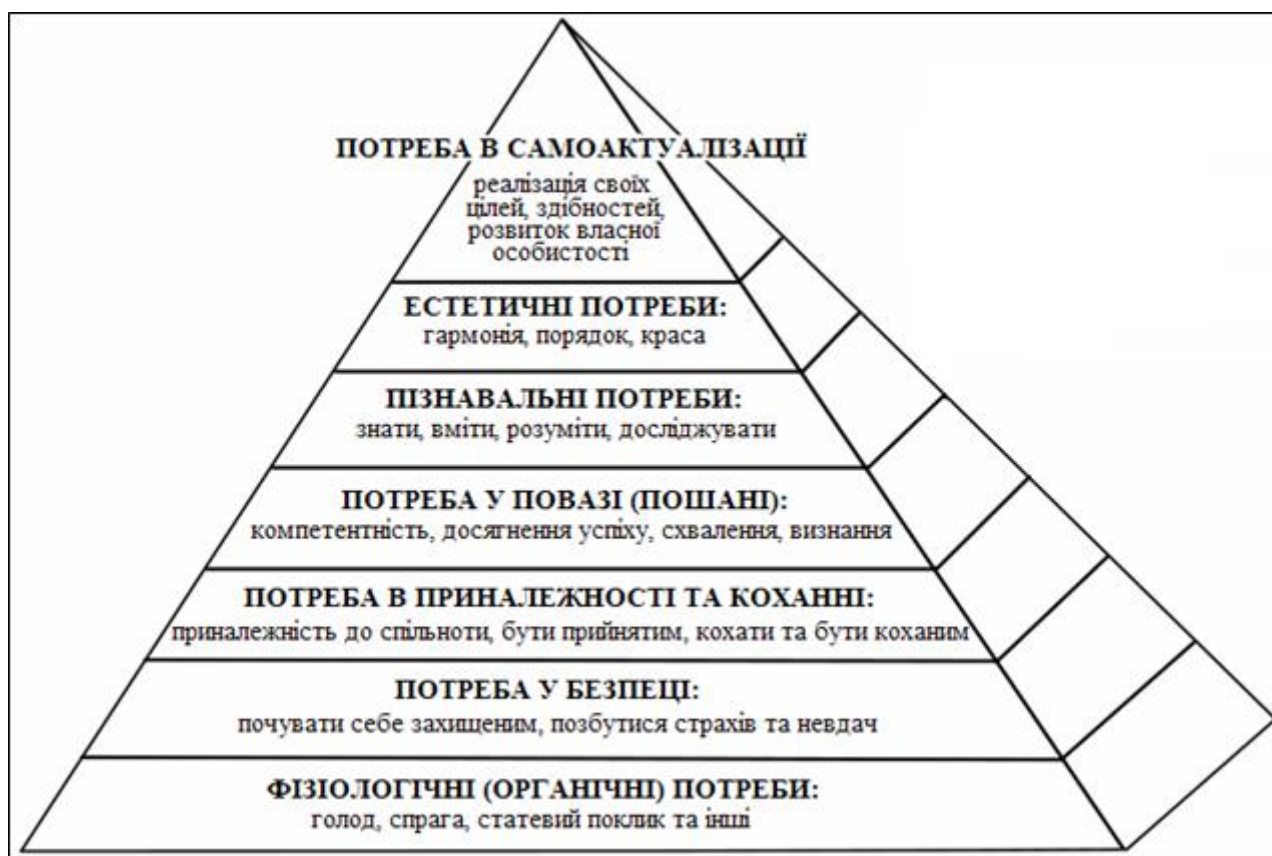

Рис. 2. Піраміда потреб за А. Маслоу

Практичне заняття 3

СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ І ТЕОРІЇ ГЕОГРАФІЇ ТУРИЗМУ.

МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИКА ГЕОТУРИСТСЬКИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Мета: розглянути теорії і концепції географії туризму;

ознайомитись з основними туристськими моделями та їх класами;

вивчити методи та географічні рівні геотуристських досліджень;

навчитися виділяти методи та застосовувати їх у власній науково-дослідницькій роботі.

Ключові поняття: метод, методика, методологія; накопичення, упорядкування та аналіз географічної інформації для цілей туризму; джерела інформації географії туризму; методи збору географічної інформації, опис, запит інформації, інвентаризація, опитування, щоденниковий метод; загальнонаукові методи, що використовуються в географії туризму: аналізу і синтезу, індукції та дедукції, класифікації і типології, порівняння (порівняльно-історичний та порівняльно-географічний), аналогії, абстрагування, узагальнення, моделювання, формалізації, експерименту, спостереження тощо; конкретнонаукові методи, що використовуються в географії туризму; оціночні методи, інвентаризаційна таблиця, туристичний паспорт території, таблиця детермінант, бальна бонітировка, система коефіцієнтів та відносних показників, нормативний метод; статистичні методи в географії туризму, просторовий аналіз, факторний аналіз, кластерний аналіз; конструктивні соціально-економічні обчислення (балансові, техніко-економічні, нормативні та ін.); метод комплексної оцінки території; математичні методи; соціоекономіко-математичні методи і моделі; економетрія; метод районування; структурно-логічні моделі О. О. Бейдика; рейтингові методи; картографічний метод, класичні туристичні карти, туристичні картоїди, ментальні карти; основні методичні принципи географії туризму: багатоваріантність, багатокритеріальність, врахування раніше прийнятих рішень, реалістичність, довгостроковість та ін.; географічні рівні геотуристських досліджень.

Питання для обговорення:

1. Теорії і концепції географії туризму:

- теорія периферії в розвитку туризму;
- теорія циклів еволюції туристичного простору;
- теорія двох туристичних секторів;
- модель сприйняття туристичного простору;
- концепція системності та модель територіально-рекреаційної системи;
- концепція розвитку туризму як зустрічі культур;
- концепція туристичної урбанізації;
- концепція сталого розвитку туризму.

2. Туристські моделі та їх класи. Геопросторові моделі туризму. Моделі туристських подорожей (переміщень). Структурні моделі туризму. Моделі «відбуття – прибуття». Моделі розвитку туризму.

3. Методи геотуристських досліджень.

4. Географічні рівні геотуристських досліджень.

Завдання до практичної роботи:

1. Ознайомтеся з головними положеннями основних теорій і концепцій географії туризму. Заповніть систематизуючу табл. 3.

Таблиця 3

Теорії і концепції географії туризму

№ з/п	Назва теорії або концепції, її автор	Короткий зміст

2. За однією з теорій і концепцій географії туризму (на вибір студента) підготуйте презентацію, в якій більш детально відобразить основні її положення.
3. Які методи використовують для геотуристських досліджень? Які методи використані чи планується використати при Вашому магістерському дослідженні? Відповідь оформіть у вигляді таблиці (табл. 4).

Таблиця 4

Методи дослідження при написанні магістерської роботи на тему:

(тема магістерського дослідження)

Назва методу дослідження	Сутність методу дослідження	Де і яким чином метод використаний чи планується використати

Практичне заняття 4

ІНДУСТРІЯ ТУРИЗМУ. ТУРИСТИЧНІ РИНКИ.

ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНА ІНФРАСТРУКТУРА

Мета: розглянути зміст і специфіку понять «індустрія туризму», «туристсько-рекреаційна інфраструктура», «туристичний ринок»;
ознайомитися з різними підходами до структури індустрії туризму, туристсько-рекреаційної інфраструктури та туристичного ринку;
визначити особливості, чинники формування, види і типи туристичних ринків.

Ключові поняття: туристичне господарство, туристична галузь, туристичний бізнес, індустрія туризму, сфера туризму; інфраструктура, соціальна інфраструктура, туристсько-рекреаційна інфраструктура; туристичний ринок (або ринок туристичних послуг), туристичний попит, туристична пропозиція.

Питання для обговорення:

1. Зміст і специфіка поняття «індустрія туризму».
2. Структура індустрії туризму за різними авторами і підходами. Підсистеми, структури і компоненти індустрії дозволя відносно споживчо-ресурсної орієнтації (за О. О. Любіцевою).
3. «Туристсько-рекреаційна інфраструктура»: визначення поняття.
4. Структура туристсько-рекреаційної інфраструктури за різними авторами і підходами.
5. Визначення поняття «туристичний ринок» (або «ринок туристичних послуг»). Особливості туристичного попиту та туристичної пропозиції.
6. Чинники формування та види ринку туристичних послуг.
7. Структура та типологія національних туристичних ринків. Тип національного туристичного ринку України.

Завдання до практичної роботи:

1. Для позначення туризму як складової економіки використовують різні поняття: «туристичне господарство», «туристична галузь», «туристичний бізнес», «індустрія туризму», «сфера туризму» та ін. Наведіть визначення цих понять. Чим вони відрізняються? Яке поняття, на Ваш погляд, найбільш вдале? Відповідь обґрунтуйте.
2. Ознайомтеся зі структурою індустрії туризму за О. О. Любіцевою. Заповніть табл. 5.

Таблиця 5

**Структура індустрії туризму відносно споживчо-ресурсної орієнтації
(за О. О. Любіцевою)**

Підсистеми	Структури	Компоненти

3. Окрім структури індустрії туризму за О. О. Любіцевою, існує цілий ряд інших варіантів. Ознайомтеся з одним із них. Наведіть схему обраної структури індустрії туризму, зазначте її автора.
4. Туристсько-рекреаційна інфраструктура включає розгалужену мережу закладів і підприємств, що можна об'єднати в декілька груп, неповний перелік яких представлений у табл. 6. Доповніть перелік цих груп. Позначте, які підприємства і заклади входять до їх складу.

Таблиця 6

Склад туристсько-рекреаційної інфраструктури

Групи закладів і підприємств туристсько-рекреаційної інфраструктури	Підприємства і заклади, які входять до складу груп
Підприємства, які надають послуги по розміщенню (сектор розміщення)	
Підприємства харчування (сектор харчування)	
Транспортні підприємства (сектор перевезень)	
Туристичні фірми з виробництва та реалізації туристичного продукту (сектор реалізації послуг)	
Рекламно-інформаційні туристичні установи	
Виробничі туристичні підприємства	
Підприємства торгівлі	
Підприємства дозвілля (сектор дозвілля і розваг)	
Заклади самодіяльного туризму	
Навчальні та науково-проектні туристичні заклади	
Органи управління туризмом	

5. Ознайомтеся з типологічними ознаками національних туристичних ринків (табл. 7). Визначте, до якого з них відноситься Україна. Відповідь обґрунтуйте.

Таблиця 7

**Типологічні ознаки національних туристичних ринків
(за О. О. Любіцевою)**

Тип соціально-економічного розвитку країни	Сформованість туристичного ринку	Рівень розвиненості ринкових структур та індустрії туризму	Участь у міжнародному туристичному обміні	Переважаюча орієнтація туристичних послуг	Країни-типові представники
I.1. Пост-індустріальні країни	+	Високий	Висока і стабільна	Імпорт	США, Японія, Велика Британія, ФРН
	+	Високий	Висока і стабільна	Експорт	Франція, Італія, Канада
I.2. Економічно високорозвинені країни	+	Високий	Висока і стабільна	Імпорт	Нідерланди, Скандинавські країни
	+	Високий	Висока і стабільна	Експорт	Австрія, Швейцарія, малі держави Європи
I.3. Країни «переселенського капіталізму»	+	Високий	Висока і стабільна	Експорт	Австралія, Нова Зеландія, ПАР, Ізраїль
II.1. Середньорозвинені країни	+	Високий	Висока і стабільна	Експорт	Іспанія, Португалія, Греція, Туреччина
II.2. Країни нової індустріалізації	+	Високий	Наростаюча	Експорт	Мексика, Аргентина, Чилі, Південна Корея, Малайзія, Таїланд, Гонконг, Тайвань
II.3. Країни перехідної економіки	+	Порівняно високий	Висока	Експорт	Польща, Угорщина, Чехія, Хорватія
	-	В стадії розвитку	Невисока	Імпорт	Росія, Казахстан
		В стадії розвитку	Невисока	Експорт	Болгарія, Румунія
III.1. Країни-експортери нафти	+	В стадії розвитку	Невисока	Імпорт	Саудівська Аравія, Ємен, Оман
		В стадії розвитку	Невисока	Експорт	ОАЕ, Кувейт, Ірак, Іран,

					Венесуела, Алжир, Лівія
III.2. Малі острівні країни з високими прибутками		Високий	Порівняно невисока, стабільна	Експорт	Багами, Барбадос, Бермуди, Сейшели та ін.
III.3. Країни, що розвиваються, середніх можливостей		Невисокий або практично відсутній	Невисока, нестабільна	Експорт	країни Центральної Америци, Індія
III.4. Найменш розвинені країни		Структурно не оформлений	Невисока, нестабільна	Експорт	країни Центральної Африки, Південно-Східної Азії
IV.1. Країни централізовано керованої економіки з елементами ринкової економіки	+/-	В стадії розвитку	Висока	Експорт	Китай
IV.2. Країни централізованої планової економіки		В стадії розвитку	Невисока	Експорт	Куба

6. Ознайомтеся з типами й підтипами національних ринків (табл. 8).
Визначте, до якого з них відноситься Україна. Відповідь обґрунтуйте.

Таблиця 8

**Типи й підтипи національних туристичних ринків
(за О. О. Любіцевою)**

Типи національних туристичних ринків	Підтипи національних туристичних ринків	Країни-типові представники
Високоінтенсивні	країн високого рівня економічного розвитку з переважанням міжнародного туризму імпортного спрямування, що є постачальниками туристів	США, Німеччина, Велика Британія, Скандинавські країни
	країн високого рівня економічного розвитку з переважанням міжнародного туризму експортного спрямування, що	Італія, Австрія, Ізраїль, ПАР

	переважно приймають туристів	
Стабілізовані	країн середнього рівня економічного розвитку з переважанням міжнародного туризму експортного спрямування, які переважно приймають туристів	Іспанія, Греція, Туреччина, Кіпр
	нових індустріальних країн, орієнтованих на розвиток іноземного туризму	Мексика, Аргентина, Чилі, Гонконг, Таїланд, Малайзія
	країн перехідного типу економіки з розвиненою ринковою структурою, де переважає міжнародний туризм експортного спрямування і які переважно приймають туристів	Польща, Угорщина, Чехія, Хорватія, Словаччина, Словенія
Реформовані	країн перехідного типу, що формують ринкові структури, де переважає міжнародний туризм експортного спрямування, які переважно приймають туристів	Болгарія, Румунія
	країн перехідного типу, що формують ринкові структури і де переважає міжнародний туризм імпортного спрямування, які переважно постачають туристів	Росія, Казахстан, Закавказькі країни
	країн централізовано керованої економіки з елементами ринкової, які орієнтовані на активізацію участі в міжнародному туризмі за рахунок нарощування експорту туристичних	Китай
Акумулюючі	країн, що розвиваються з середніми можливостями економічного розвитку, орієнтованими на посилення участі в міжнародному туризмі за рахунок нарощування експорту послуг	Індія, Єгипет, Туніс
	країн, що розвиваються, з домінуванням іноземного туризму, які приймають туристів і де туризм є однією з провідних галузей економіки	Танзанія, Барбадос
	країн планової економіки, які підтримують туризм як традиційну галузь господарства не розширюючи практично участі в світовому туристичному процесі	Куба
	найменш розвинених країн, які практично не приймають участі в міжнародному туризмі, а експорт послуг пов'язаний з дією іноземного капіталу	більшість країн Центральної Африки

РОЗДІЛ 2

ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ ТА ВИДИ ТУРИЗМУ УКРАЇНИ.

СУЧАСНИЙ СТАН ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

Практичне заняття 5-7

ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ. ПРИРОДНІ І ПРИРОДНО-АНТРОПОГЕННІ ТУРИСТСЬКО- РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ

Мета: розглянути туристсько-рекреаційний потенціал України та його структуру, дати його оцінку;
охарактеризувати природні і природно-антропогенні туристсько-рекреаційні ресурси України;
визначити місце природних і природно-антропогенних туристсько-рекреаційних ресурсів у природно-ресурсному потенціалі країни, їх регіональні особливості.

Ключові поняття: природно-ресурсний потенціал України та його структура, туристсько-рекреаційний потенціал України та його структура, природні умови України, природні ресурси України; природні туристсько-рекреаційні ресурси України: кліматичні, водні, орографічні та ресурси земних надр (геологічні, спелеоресурси), біотичні (флористичні та фауністичні), бальнеологічні, ландшафтно-пейзажні; природно-антропогенні туристсько-рекреаційні ресурси України: біосферні та природні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, дендропарки, ботанічні сади, зоологічні парки, акваріуми та океанарії, паркові зони міст, мисливські угіддя та мисливська фауна, пляжі; кількісні та якісні характеристики природних і природно-антропогенних туристсько-рекреаційних ресурсів України; реєстр природних і природно-антропогенних туристсько-рекреаційних ресурсів України, кадастр природних і природно-антропогенних туристсько-рекреаційних ресурсів України, паспорт природних і природно-антропогенних туристсько-рекреаційних ресурсів України; «7 природних чудес України»; природні об'єкти, занесені до Світової спадщини ЮНЕСКО; попередній список природних об'єктів, що пропонується включити до Світової спадщини ЮНЕСКО; туристсько-рекреаційне природокористування в Україні.

Питання для обговорення:

1. Туристсько-рекреаційний потенціал України та його структура.
2. Природні туристсько-рекреаційні ресурси України (структура, географія, оцінка):
 - 2.1. Кліматичні туристсько-рекреаційні ресурси України.

- 2.2. Бальнеологічні туристсько-рекреаційні ресурси України (мінеральні води, грязі, озокерит).
- 2.3. Водні туристсько-рекреаційні ресурси України.
- 2.4. Рельєф України як туристсько-рекреаційний ресурс.
- 2.5. Ресурси земних надр України (геологічні, спелеоресурси) як туристсько-рекреаційні ресурси.
- 2.6. Біотичні (флористичні та фауністичні) туристсько-рекреаційні ресурси України.
- 2.7. Ландшафтно-пейзажні туристсько-рекреаційні ресурси України.
3. Природно-антропогенні туристсько-рекреаційні ресурси України (структура, географія, оцінка):
 - 3.1. Біосферні заповідники України.
 - 3.2. Природні заповідники України.
 - 3.3. Національні парки України.
 - 3.4. Регіональні ландшафтні парки України.
 - 3.5. Заказники України.
 - 3.6. Пам'ятки природи України.
 - 3.7. Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва України.
 - 3.8. Дендропарки України.
 - 3.9. Ботанічні сади України.
 - 3.10. Зоологічні парки України.
 - 3.11. Акваріуми та океанарії України.
 - 3.12. Паркові зони міст України.
 - 3.13. Мисливські угіддя та мисливська фауна України.
 - 3.14. Плєжї України.
4. Кількісні та якісні характеристики природних і природно-антропогенних туристсько-рекреаційних ресурсів України.
5. Природні і природно-антропогенні туристсько-рекреаційні ресурси в сучасних національних конкурсах-проектах («Сім природних чудес України»).
6. Природні об'єкти України, занесені до Світової спадщини ЮНЕСКО. Попередній список природних об'єктів України, що пропонується включити до Списку Світової спадщини ЮНЕСКО.
7. Туристсько-рекреаційне природокористування в Україні.

Завдання до практичної роботи:

1. Природні туристсько-рекреаційні ресурси є складовою природно-ресурсного потенціалу України. Проаналізуйте табл. 9-17. Виділіть регіони та економічні райони України з найвищими і найнижчими

значеннями показників, що характеризують природні туристсько-рекреаційні ресурси (3-4 показників, табл. 18). Проаналізуйте регіональні особливості природних туристсько-рекреаційних ресурсів за одним з показників, поясніть їх (на вибір студента, табл. 9-17).

Таблиця 9

Природно-рекреаційний потенціал України
(за В. П. Руденком)

Регіони та економічні райони України	Потенційна потреба в туристсько-рекреаційних територіях, тис. га	Природний туристсько-рекреаційний потенціал		
		усього, % від сумарного ПРП України	у тому числі, %	
			ресурсів відпочинку і туризму	ресурсів санаторно-курортного лікування
Донецький район	392,7	10,170	84	16
Донецька обл.	234,3	6,152	83	17
Луганська обл.	158,4	4,018	84	16
Придніпровський район	315,2	8,002	84	16
Дніпропетровська обл.	187,4	4,686	84	16
Запорізька обл.	127,8	3,316	84	16
Північно-Східний район	413,1	10,253	77	23
Полтавська обл.	88,7	1,916	81	19
Сумська обл.	80,4	1,766	82	18
Харківська обл.	244,0	6,571	75	25
Столичний район	543,8	12,454	82	18
Житомирська обл.	77,4	1,627	81	19
Київська обл.	300,0	7,328	83	17
Чернігівська обл.	166,4	3,499	81	19
Центральний район	184,8	3,939	81	19
Кіровоградська обл.	66,8	1,457	81	19
Черкаська обл.	118,0	2,482	81	19
Причорноморський район	710,9	26,199	67	33
АР Крим	479,1	17,608	60	40
Миколаївська обл.	65,9	1,709	84	16
Одеська обл.	93,8	5,012	41	59
Херсонська обл.	72,1	1,870	84	16
Подільський район	206,6	4,575	72	28
Вінницька обл.	69,5	1,839	61	39
Тернопільська обл.	58,2	1,136	79	21
Хмельницька обл.	78,9	1,600	80	20

Північно-Західний район	133,2	2,728	80	20
Волинська обл.	75,4	1,557	80	20
Рівненська обл.	57,8	1,171	80	20
Карпатський район	570,2	18,086	69	31
Закарпатська обл.	183,9	7,036	57	43
Івано-Франківська обл.	151,5	3,929	84	16
Львівська обл.	172,0	5,377	70	30
Чернівецька обл.	62,8	1,744	79	21
Україна	3470,5	96,406	75	25

Таблиця 10

Природно-ресурсний потенціал України
(за В. П. Руденком)

Регіони та економічні райони України	Потенціал ресурсів, %						
	мінеральних	водних	земельних	лісових	фауністичних	природних туристсько-рекреаційних	інтегральний
Донецький район	153,955	11,886	32,727	1,283	0,319	10,170	210,340
Донецька обл.	89,113	5,933	20,575	0,538	0,151	6,152	122,462
Луганська обл.	64,842	5,953	12,152	0,745	0,168	4,018	87,878
Придніпровський район	83,052	13,039	42,682	0,632	0,647	8,002	148,054
Дніпропетровська обл.	75,088	5,208	23,258	0,374	0,391	4,686	109,005
Запорізька обл.	7,964	7,831	19,424	0,258	0,256	3,316	39,049
Північно-Східний район	10,988	13,025	64,839	4,733	0,954	10,253	104,794
Полтавська обл.	4,033	3,902	24,117	1,042	0,405	1,916	35,415
Сумська обл.	0,903	4,215	17,276	2,020	0,285	1,766	26,465
Харківська обл.	6,052	4,908	23,446	1,671	0,264	6,571	42,914
Столичний район	7,041	14,263	62,759	8,322	0,746	12,454	105,585
Житомирська обл.	1,594	4,628	17,405	3,666	0,191	1,627	29,111
Київська обл.	1,503	4,914	23,698	2,202	0,204	7,328	39,849
Чернігівська обл.	3,944	4,721	21,656	2,454	0,351	3,499	36,625
Центральний район	5,032	7,414	41,657	1,857	0,457	3,939	60,356
Кіровоградська обл.	3,284	3,616	21,413	0,484	0,189	1,457	30,443
Черкаська обл.	1,748	3,798	20,224	1,373	0,268	2,482	29,913
Причорноморський район	7,929	29,029	88,930	1,968	0,973	26,199	155,028
АР Крим	5,950	11,460	23,189	1,058	0,167	17,608	59,432

Миколаївська обл.	0,827	6,783	19,465	0,132	0,282	1,709	29,198
Одеська обл.	0,677	4,126	26,642	0,483	0,178	5,012	37,118
Херсонська обл.	0,475	6,660	19,634	0,295	0,346	1,870	29,280
Подільський район	1,943	10,014	63,633	3,271	0,299	4,575	83,755
Вінницька обл.	0,753	3,477	28,456	1,275	0,171	1,839	35,971
Тернопільська обл.	0,261	2,862	15,792	0,982	0,032	1,136	21,085
Хмельницька обл.	0,929	3,675	19,385	1,014	0,096	1,600	26,699
Північно-Західний район	1,040	5,946	19,025	5,591	0,201	2,728	34,531
Волинська обл.	0,160	3,051	9,340	2,749	0,069	1,557	16,926
Рівненська обл.	0,0880	2,895	9,685	2,842	0,132	1,171	17,605
Карпатський район	11,578	26,143	27,585	14,042	0,143	18,086	97,577
Закарпатська обл.	0,753	7,751	4,767	4,294	0,020	7,036	24,621
Івано-Франківська обл.	1,676	7,529	5,453	3,983	0,030	3,929	22,600
Львівська обл.	8,491	8,539	11,011	4,169	0,066	5,377	37,653
Чернівецька обл.	0,658	2,324	6,354	1,596	0,027	1,744	12,703
Україна	282,558	130,759	443,839	41,699	4,739	96,406	1000,000

Таблиця 11

**Природно-ресурсний потенціал економічних районів України
(у цінах 2004-2008 рр.) (за В. П. Руденком)**

Економічні райони України	Величина потенціалу ресурсів, млрд. грн.						
	мінеральних	водних	земельних	лісових	фауністичних	природних туристсько-рекреаційних	інтегральний
Донецький район	41,532	3,206	8,829	0,346	0,086	2,743	56,742
Придніпровський район	22,404	3,518	11,514	0,170	0,175	2,159	39,940
Північно-Східний район	2,964	3,514	17,492	1,277	0,257	2,766	28,270
Столичний район	1,899	3,848	16,930	2,245	0,201	3,360	28,483
Центральний район	1,358	2,000	11,238	0,501	0,123	1,063	16,282
Причорноморський район	2,139	7,831	23,990	0,531	0,262	7,068	41,821
Подільський район	0,524	2,701	17,166	0,882	0,081	1,234	22,589
Північно-Західний район	0,281	1,604	5,132	1,508	0,054	0,736	9,315
Карпатський район	3,123	7,052	7,441	3,789	0,039	4,878	26,322
Україна	76,224	35,274	119,732	11,249	1,278	26,007	269,764

Таблиця 12

**Компонентна структура природно-ресурсного потенціалу України
(за В. П. Руденком)**

Регіони та економічні райони України	Сумарний потенціал, % від підсумку по Україні	Потенціал ресурсів, %					
		мінеральних	водних	земельних	лісових	фауністичних	природних туристсько-рекреаційних
Донецький район	21,0	73,1	5,7	15,6	0,6	0,2	4,8
Донецька обл.	12,2	72,8	4,8	16,8	0,4	0,1	5,1
Луганська обл.	8,8	73,8	6,8	13,8	0,8	0,2	4,6
Придніпровський район	14,8	56,1	8,8	28,8	0,4	0,4	5,5
Дніпропетровська обл.	10,9	68,9	4,8	21,3	0,3	0,4	4,3
Запорізька обл.	3,9	20,4	20,1	49,7	0,7	0,7	8,4
Північно-Східний район	10,5	10,5	12,4	61,9	4,5	0,9	9,8
Полтавська обл.	3,5	11,5	11,0	68,1	2,9	1,1	5,4
Сумська обл.	2,7	3,4	15,9	65,3	7,6	1,1	6,7
Харківська обл.	4,3	14,2	11,4	54,6	3,9	0,6	15,3
Столичний район	10,5	6,7	13,6	59,8	7,39	0,7	11,3
Житомирська обл.	2,9	5,5	15,9	59,8	12,6	0,7	5,5
Київська обл.	4,0	3,8	12,3	59,5	5,5	0,5	18,4
Чернігівська обл.	3,6	10,8	12,9	59,1	6,7	1,0	9,5
Центральний район	6,0	8,3	12,3	69,2	3,1	0,8	6,5
Кіровоградська обл.	3,0	10,8	11,9	70,3	1,6	0,6	4,8
Черкаська обл.	3,0	5,8	12,7	67,7	4,6	0,9	8,3
Причорноморський район	15,5	5,1	18,7	57,4	1,3	0,6	16,9
АР Крим	6,0	10,0	19,3	39,0	1,8	0,3	29,6
Миколаївська обл.	2,9	2,8	23,2	66,7	0,5	1,0	5,9
Одеська обл.	3,7	1,8	11,1	71,8	1,3	0,5	13,5
Херсонська обл.	2,9	1,6	22,7	67,1	1,0	1,2	6,4
Подільський район	8,4	2,3	11,9	76,0	3,9	0,4	5,5
Вінницька обл.	3,6	2,1	9,7	79,1	3,5	0,5	5,1
Тернопільська обл.	2,1	1,2	13,6	75,0	4,7	0,2	5,3
Хмельницька обл.	2,7	3,5	13,8	72,6	3,8	0,4	5,9
Північно-Західний район	3,5	3,0	17,2	55,1	16,2	0,6	7,9
Волинська обл.	1,7	1,0	18,0	55,2	16,2	0,4	9,2

Рівненська обл.	1,8	5,0	16,4	55,0	16,1	0,7	6,8
Карпатський район	9,8	12,2	26,8	28,3	14,4	0,1	18,2
Закарпатська обл.	2,5	3,0	31,5	19,4	17,4	0,1	28,6
Івано-Франківська обл.	2,2	7,5	33,3	24,1	17,6	0,1	17,4
Львівська обл.	3,8	22,5	22,7	29,2	11,1	0,2	14,3
Чернівецька обл.	1,3	5,2	18,3	50,0	12,6	0,2	13,7
Україна	100,0	28,3	13,1	44,4	4,2	0,5	9,5

Таблиця 13

**Функціональна структура природно-ресурсного потенціалу України
за видами природних ресурсів (за В. П. Руденком)**

Вид природних ресурсів	Функціональне значення природних ресурсів, %			
	міждержавне	державне	районне	місцеве
Мінеральні	75,4	9,6	6,2	8,8
Водні	65,3	12,9	5,8	16,0
Земельні (грунтові)	64,1	18,5	8,6	8,8
Лісові	28,1	29,4	25,0	17,5
Фауністичні	-	52,7	26,2	21,1
Природні туристсько-рекреаційні	46,4	35,7	11,7	6,2
Усього по Україні	63,8	17,5	8,6	10,1

Таблиця 14

**Територіальна різноманітність природно-ресурсного потенціалу України
(за В. П. Руденком)**

Регіони та економічні райони України	Показники різноманітності потенціалу ресурсів					
	мінеральних	водних	земельних	лісових	фауністичних	природних туристсько-рекреаційних
Донецький район	0,330	0,236	0,418	0,044	0,018	0,210
Донецька обл.	0,331	0,216	0,435	0,032	0,010	0,216
Луганська обл.	0,332	0,269	0,397	0,056	0,113	0,216
Придніпровський район	0,468	0,308	0,517	0,032	0,032	0,230
Дніпропетровська обл.	0,369	0,216	0,473	0,025	0,032	0,186
Запорізька обл.	0,464	0,464	0,500	0,050	0,050	0,292
Північно-Східний район	0,341	0,373	0,428	0,201	0,061	0,328

Полтавська обл.	0,367	0,350	0,378	0,152	0,066	0,216
Сумська обл.	0,152	0,423	0,404	0,292	0,066	0,269
Харківська обл.	0,397	0,350	0,474	0,186	0,044	0,410
Столичний район	0,261	0,391	0,444	0,289	0,050	0,355
Житомирська обл.	0,244	0,423	0,442	0,383	0,050	0,332
Київська обл.	0,186	0,367	0,442	0,244	0,038	0,445
Чернігівська обл.	0,350	0,383	0,449	0,269	0,066	0,332
Центральний район	0,298	0,372	0,369	0,155	0,056	0,0256
Кіровоградська обл.	0,350	0,367	0,360	0,113	0,044	0,216
Черкаська обл.	0,244	0,383	0,378	0,216	0,061	0,292
Причорноморський район	0,216	0,455	0,462	0,066	0,044	0,435
АР Крим	0,332	0,455	0,530	0,113	0,025	0,521
Миколаївська обл.	0,152	0,488	0,387	0,038	0,066	0,244
Одеська обл.	0,113	0,350	0,341	0,066	0,038	0,397
Херсонська обл.	0,113	0,488	0,387	0,066	0,066	0,244
Подільський район	0,125	0,365	0,301	0,183	0,032	0,230
Вінницька обл.	0,113	0,332	0,269	0,186	0,038	0,216
Тернопільська обл.	0,066	0,397	0,311	0,216	0,018	0,216
Хмельницька обл.	0,186	0,397	0,331	0,186	0,032	0,244
Північно-Західний район	0,152	0,437	0,474	0,425	0,044	0,289
Волинська обл.	0,066	0,445	0,474	0,423	0,032	0,313
Рівненська обл.	0,216	0,428	0,474	0,424	0,050	0,269
Карпатський район	0,370	0,509	0,515	0,403	0,010	0,447
Закарпатська обл.	0,152	0,455	0,455	0,435	0,010	0,518
Івано-Франківська обл.	0,292	0,538	0,494	0,445	0,010	0,435
Львівська обл.	0,488	0,488	0,548	0,350	0,018	0,397
Чернівецька обл.	0,216	0,445	0,500	0,383	0,018	0,397
Україна	0,514	0,383	0,521	0,186	0,038	0,332

Таблиця 15

**Територіальна диференціація природно-ресурсного потенціалу України
(за В. П. Руденком)**

Регіони та економічні райони України	Потенціал ресурсів у розрахунку на 1 га, балів						
	мінеральних	водних	земельних	лісових	фауністичних	природних туристсько-рекреаційних	інтегральний
Донецький район	470	103	77	72	70	93	239

Донецька обл.	603	103	95	74	60	94	279
Луганська обл.	337	103	59	70	80	91	199
Придніпровський район	253	101	84	78	142	91	151
Дніпропетровська обл.	317	75	87	73	160	90	206
Запорізька обл.	179	132	80	84	120	93	87
Північно-Східний район	24	71	97	102	126	85	75
Полтавська обл.	19	62	105	99	160	78	74
Сумська обл.	27	82	94	111	120	79	67
Харківська обл.	26	72	92	97	100	97	82
Столичний район	19	73	108	83	101	80	70
Житомирська обл.	12	72	100	81	80	76	59
Київська обл.	17	79	130	80	80	88	83
Чернігівська обл.	27	68	95	88	140	76	69
Центральний район	56	75	116	89	128	78	80
Кіровоградська обл.	89	68	99	81	100	79	75
Черкаська обл.	17	84	137	98	160	76	86
Причорноморський район	15	118	98	72	100	133	83
АР Крим	29	196	117	78	80	132	133
Миколаївська обл.	17	127	87	58	140	93	72
Одеська обл.	5	57	97	73	60	192	68
Херсонська обл.	4	108	92	60	140	93	62
Подільський район	22	76	133	93	60	82	83
Вінницька обл.	20	61	138	86	80	95	82
Тернопільська обл.	13	96	145	115	20	70	92
Хмельницька обл.	31	82	120	87	60	73	78
Північно-Західний район	18	68	91	87	60	74	52
Волинська обл.	6	69	83	88	40	74	51
Рівненська обл.	30	67	99	85	80	73	53
Карпатський район	22	213	96	144	31	112	104
Закарпатська обл.	5	279	98	138	20	138	116
Івано-Франківська обл.	13	25	91	143	20	93	98
Львівська обл.	41	180	84	150	40	113	104
Чернівецька обл.	15	132	135	141	40	100	95
Україна	100	100	100	100	100	100	100

Таблиця 16

**Продуктивність (ефективність) природно-ресурсного потенціалу України
(за В. П. Руденком)**

Природно-господарський регіон	Потенціал ресурсів, балів						
	мінеральних	водних	земельних	лісових	фауністичних	природних туристсько-рекреаційних	сумарний
Дніпропетровська обл.	502	75	87	52	160	82	206
Донецька обл.	717	103	95	74	60	145	279
Запорізька обл.	62	132	80	58	100	77	87
Луганська обл.	518	103	59	48	80	94	199
Полтавська обл.	30	62	105	99	160	42	74
Сумська обл.	8	82	94	111	120	46	67
Харківська обл.	41	72	92	97	100	131	82
Вінницька обл.	6	61	138	73	80	43	82
Волинська обл.	2	69	83	88	40	49	51
Житомирська обл.	11	72	100	81	80	34	59
Закарпатська обл.	13	279	98	138	20	345	116
Івано-Франківська обл.	26	250	91	143	20	178	98
Київська обл.	11	79	130	80	80	164	83
Кіровоградська обл.	28	67	99	81	100	37	75
Львівська обл.	83	180	86	157	40	101	104
Рівненська обл.	9	67	99	85	80	36	53
Тернопільська обл.	4	96	145	115	20	51	92
Хмельницька обл.	9	82	120	87	60	49	78
Черкаська обл.	18	84	137	98	160	74	86
Чернігівська обл.	26	68	85	88	140	69	69
Чернівецька обл.	17	132	135	141	40	135	95
АР Крим	47	196	117	78	80	409	133
Миколаївська обл.	7	127	87	58	140	44	72
Одеська обл.	4	57	97	52	60	91	68
Херсонська обл.	4	108	92	60	140	41	62
Україна							

Таблиця 17

**Забезпеченість населення України природно-ресурсним потенціалом
(за В. П. Руденком)**

Регіони України	Потенціал ресурсів у розрахунку на 1 особу, балів						
	мінеральних	водних	земельних	лісових	фауністичних	природних туристсько-	сумарний

						рекреа- ційних	
Дніпропетровська обл.	354	53	79	11	120	65	145
Донецька обл.	301	44	50	11	40	61	117
Запорізька обл.	70	150	123	16	140	85	97
Луганська обл.	412	82	55	32	60	75	158
Полтавська обл.	42	88	181	75	260	59	105
Сумська обл.	11	116	157	173	220	66	95
Харківська обл.	35	61	96	61	100	111	70
Вінницька обл.	7	70	188	80	100	50	94
Волинська обл.	3	116	117	327	80	79	84
Житомирська обл.	19	117	146	291	140	56	96
Закарпатська обл.	11	252	51	439	20	310	104
Івано-Франківська обл.	22	215	51	355	20	151	84
Київська обл.	6	44	69	61	60	87	46
Кіровоградська обл.	48	115	255	48	160	63	126
Львівська обл.	58	125	54	191	20	107	72
Рівненська обл.	14	97	107	298	120	53	77
Тернопільська обл.	4	97	178	105	40	52	93
Хмельницька обл.	11	94	164	82	60	55	89
Черкаська обл.	21	97	172	111	180	86	100
Чернігівська обл.	50	129	196	211	260	129	131
Чернівецька обл.	13	99	90	214	40	101	71
АР Крим	46	190	127	55	80	394	128
Миколаївська обл.	11	205	195	11	240	70	115
Одеська обл.	5	62	132	23	80	102	73
Херсонська обл.	7	214	208	30	300	81	122
Україна	100	100	100	100	100	100	100

Таблиця 18

Регіональні особливості природних туристсько-рекреаційних ресурсів

Показники	2-3 регіони України з з найвищими значеннями показників, що характеризують природні туристсько-рекреаційні ресурси	2-3 регіони України з з найнижчими значеннями показників, що характеризують природні туристсько-рекреаційні ресурси

2. Дайте характеристику (доповідь + презентація) природних туристсько-рекреаційних ресурсів України за варіантами (на вибір студента):

- Кліматичні туристсько-рекреаційні ресурси України.

- Бальнеологічні туристсько-рекреаційні ресурси України (мінеральні води, грязі, озокерит).
 - Водні туристсько-рекреаційні ресурси України.
 - Рельєф України як туристсько-рекреаційний ресурс.
 - Ресурси земних надр України (геологічні, спелеоресурси) як туристсько-рекреаційні ресурси.
 - Флористичні туристсько-рекреаційні ресурси України.
 - Фауністичні туристсько-рекреаційні ресурси України.
3. Дайте характеристику (доповідь + презентація) природно-антропогенних туристсько-рекреаційних ресурсів України за варіантами (*на вибір студента*):
- Біосферні заповідники України.
 - Природні заповідники України.
 - Національні парки України.
 - Регіональні ландшафтні парки України.
 - Заказники України.
 - Пам'ятки природи України.
 - Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва України.
 - Дендропарки України.
 - Ботанічні сади України.
 - Зоологічні парки України.
 - Акваріуми та океанарії України.
 - Паркові зони міст України.
 - Мисливські угіддя та мисливська фауна України.
 - Пляжі України.
4. Ознайомтеся зі статистичними даними по заповідникам та національним паркам України за 2013 р. (*Джерело* : Заповідники та національні природні парки України у 2013 році. Статистичний бюлетень [Електронний ресурс] / Відп. за випуск О. М. Прокопенко. – К. : Державна служба статистики України, 2014. – 27 с. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>) (табл. 19). Закінчіть таблицю, зазначивши, в яких регіонах розташовані вказані об'єкти природно-заповідного фонду. Проаналізуйте таблицю та зробіть відповідні висновки. Чи були створені нові природні заповідники та національні парки в Україні протягом 2012-2017 рр. Які? Перерахуйте їх (*письмово*) із зазначенням року створення та регіону розташування.

Таблиця 19

Заповідники та національні природні парки України в 2013 р.

(за даними Держслужби статистики України)

	Назва об'єкту природно-заповідного фонду	Рік створення	Площа, га	Регіон України	Ємність стаціонарних рекреаційних об'єктів, місць	Кількість відвідувачів об'єктів ПЗФ, тис. осіб	Кількість туристичних маршрутів, одиниць	Витрати на утримання, тис. грн
Біосферні заповідники								
1	«Асканія-Нова» ім. Ф.Є. Фальц-Фейна	1898	33307,6		–	89,5	8	13538,5
2	Чорноморський, у т.ч. філії: Воложин ліс	1927	109254,8		–	1,3	–	3496,7
3	Дунайський (з 1973 р. – філія Чорноморського заповідника, З 1981 р. – самостійний природний заповідник «Дунайські плавні»)	1998	50252,9		–	22,3	3	2467,0
4	Карпатський, у т.ч. філії: «Чорна гора» «Долина нарцисів» Юлівська гора Угольсько- Широколужанський масив Мармароський масив Чорногірський масив Свидовецький масив Кузійський масив	1968	58035,8		84	41,7	18	14287,0
	ВСЬОГО		250851,1		84	154,8	29	33789,2
Природні заповідники								
1	Кримський, в т. ч. філії: Лебедині острови	1923 1991	44175		–	11,6	14	11481,6
2	Дніпровсько-Орільський	1990	3759,4		–	0,4	2	2470,9
3	Розточчя	1984	2084,5		–	3,7	4	1161,0
4	Луганський, в т. ч. філії: Стрільцівський степ Станично-Луганська філія Провальський степ Трьохізбенський степ	1968 1975 2008	5403,0		–	–	–	1642,3

5	Горгани	1996	5344,2		–	–	–	2283,6
6	Опукський	1998	1592,3		–	2,7	3	775,6
7	Єланецький степ	1996	1675,7		–	0,5	1	637,7
8	Медобори	1990	10521		–	0,6	3	3661,9
9	Канівський Київського університету імені Тараса Шевченка	1923	2027		–	2,5	4	6257,2
10	Ялтинський гірсько-лісовий	1973	14523		343	43,0	12	8052,4
11	Мис Мартьян	1973	240		–	5,0	1	540,9
12	Карадазький НАНУ	1979	2874,2		40	20,0	3	8291,0
13	Рівненський	1999	42274,2		–	0,6	1	4020,0
14	Поліський	1968	20104		–	0,7	2	3436,5
15	Український степовий, в т. ч. філії: Михайлівська цілина Хомутівський степ Крейдова флора Кам'яні Могили	1961 1988 1927	3335,7		–	1,4	–	2180,8
16	Казантипський	1998	450,1		–	1,0	3	481,4
17	Черемський	2001	2975,7		–	–	1	1150,8
18	Древлянський	2009	30872,8		–	–	–	3962,2
	ВСЬОГО		194232,2		383	93,7	54	62487,8

Національні природні парки

1	Зачарований край	2009	6101,0		–	0,6	5	2302,9
2	Ужанський	1999	39159,3		453	7,2	23	4416,7
3	Великий луг	2006	16756,0		1175	4,2	10	2828,1
4	Нижньодністровський	2008	21311,1		–	–	5	1848,4
5	Гетьманський	2009	23360,1		–	0,5	5	3700,5
6	Яворівський	1998	7108,0		375	8,6	6	3061,4
7	Сколівські бескиди	1999	35261,0		22	43,0	12	11315,8
8	Вижницький	1995	11238,0		130	5,8	10	5687,0
9	Деснянсько-Старогутський	1999	16215,1		51	2,1	6	3137,0
10	Гомільшанські ліси	2005	14314,8		–	7,8	3	1720,0
11	Синевир	1989	43000,0		39	48,0	13	16284,3
12	Гуцульщина	2002	32271,0		–	72,0	6	6093,3
13	Бузький Гард	2009	6138,1		–	11,3	9	1707,2
14	Галицький	2005	14209,1		19	3,7	7	5691,3
15	Прип'ять-Стохід	2007	39315,5		3	4,3	4	3732,2
16	Приазовський	2010	78126,9		–	–	–	6639,2
17	Шацький	1984	48977,0		5423	100,0	3	6247,4
18	Карпатський	1980	50495,0		5700	110,0	58	14881,9
19	Азово-Сиваський	1993	52154,0		65	3,8	3	3461,7
20	Мезинський	2006	31035,2		20	1,8	3	2766,1

21	Голосіївський	2007	4525,5		–	550,0	4	2673,1
22	Подільські Товтри	1996	261316,0		–	76,1	5	2587,5
23	Ічнянський	2004	9665,8		4	2,0	4	3557,5
24	Св'яті Гори	1997	40448,0		28940	1230,1	9	5001,8
25	Тузловські лимани	2011	27865,0		–	–	3	1691,8
26	Пирятинський	2009	12028,4		–	55,0	–	3339,2
27	Нижньосульський	2010	18635,1		3	35,0	7	1592,8
28	Черемоський	2011	7117,5		–	0,4	2	4462,9
29	Хотинський	2011	9431,7		–	–	–	2068,5
30	Кармелюкове Поділля	2011	20203,4		–	0,6	2	1219,4
31	Меотида	2009	20720,9		–	5,0	3	2144,3
32	Верховинський	2011	12022,9		–	0,5	7	5999,2
33	Північне Поділля	2012	15587,9		–	2,7	3	2793,5
34	Білобережжя Святослава	2009	35223,1		–	11,7	3	2729,6
35	Дермансько-Острозький	2011	5448,3		–	0,3	1	2289,6
36	Кременецькі гори	2009	6951,2		–	1,0	4	4705,7
37	Дністровський каньйон	2010	...		–	–	–	1477,5
38	Слобожанський	2011	5244,0		63	0,8	1	3741,6
39	Дворічанський	2009	3131,2		–	0,8	3	623,6
40	Джарилгацький	2009	10000,0		1	–	3	1832,0
41	Олешківські піски	2011	8020,4		–	1,0	2	2626,8
42	Чарівна гавань	2009	10900,0		–	204,0	5	2596,8
	ВСЬОГО		1131032,5		42486	2611,7	262	169277,1

5. Користуючись даними Державної служби статистики України (*Джерело* : Заповідники та національні природні парки України у 2013 році. Статистичний бюлетень [Електронний ресурс] / Відп. за випуск О. М. Прокопенко. – К. : Державна служба статистики України, 2014. – 27 с. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>), ознайомтеся зі статистичними даними по заповідникам та національним паркам за регіонами України в 2013 р. Заповніть табл. 20, проаналізуйте її та зробіть висновки.

Таблиця 20

Заповідники та національні парки за регіонами України в 2013 р.

(за даними Держслужби статистики України)

№ з/п	Регіон України	Кількість заповідників та національних парків, одиниць	Площа заповідників та національних парків, га	Питома вага заповідників та національних парків в площі регіону, %	Ємність стаціонарних рекреаційних об'єктів, місць	Кількість відвідувачів об'єктів ПЗФ, тис. осіб	Кількість туристичних маршрутів, одиниць	Витрати на утримання, тис. грн
-------	----------------	--	---	--	---	--	--	--------------------------------

	Україна							
1	АР Крим							
2	Вінницька обл.							
3	Волинська обл.							
4	Дніпропетровська обл.							
5	Донецька обл.							
6	Житомирська обл.							
7	Закарпатська обл.							
8	Запорізька обл.							
9	Івано-Франківська обл.							
10	Київська обл.							
11	Кіровоградська обл.							
12	Луганська обл.							
13	Львівська обл.							
14	Миколаївська обл.							
15	Одеська обл.							
16	Полтавська обл.							
17	Рівненська обл.							
18	Сумська обл.							
19	Тернопільська обл.							
20	Харківська обл.							
21	Херсонська обл.							
22	Хмельницька обл.							
23	Черкаська обл.							
24	Чернівецька обл.							
25	Чернігівська обл.							

6. Важливими якісними характеристиками туристсько-рекреаційних ресурсів є атрактивність та унікальність. З метою виявлення найпривабливіших та найунікальніших природних об'єктів на території нашої країни в 2008 р. за ініціативи Фонду Миколи Томенка «Рідна країна», при підтримці Державної служби туризму і курортів, комітету Верховної Ради з питань молоді, спорту і туризму та різноманітних представників ЗМІ була

проведена загальнонаціональна акція «7 природних чудес України». Експертами конкурсу стали співробітники геологічних і географічних вузів, а також величезна допомога була надана геологічними підприємствами країни.

На конкурс були відібрані тисячі унікальних об'єктів, але, здійснивши ретельний аналіз, експерти скоротили цей список до 100, а потім і до 21 об'єкта. З них шляхом Інтернет-голосування та експертного голосування (50/50) були обрані 7 природних чудес України.

Ознайомтеся з перебігом та результатами цього конкурсу. Виконайте наступні завдання:

а) заповніть табл. 21:

Таблиця 21

7 природних чудес України (зі спецномінаціями)

№ з/п	Назва природного об'єкту	Місце розташування	Стисла характеристика

б) ознайомтеся зі всіма номінантами на конкурсі «7 природних чудес України» (Джерело : 7 природних чудес України (всі номінанти) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://web.archive.org/web/20140407082756/http://7chudes.in.ua/top100chudesUkraineNature>). Письмово дайте відповіді на питання: Які регіони стали лідерами за кількістю номінантів? Як Ви вважаєте, з чим це пов'язано? Які види природних об'єктів переважали серед номінантів (водні, орографічні, геологічні тощо)? Подумайте, чому?

в) підготуйте спільну презентацію з доповіддю на тему «Топ-21 природних чудес України».

7. Ознайомтеся з природними об'єктами України, які занесені та пропонуються до занесення до Світової спадщини ЮНЕСКО. Які виділяють природні критерії для об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО? До яких з них відносяться природні об'єкти України, які занесені та пропонуються до занесення до Світової спадщини ЮНЕСКО? Виконайте наступні завдання:

а) заповніть табл. 22:

Таблиця 22

Природні об'єкти України, які занесені та пропонуються для занесення до Світової спадщини ЮНЕСКО

№ з/п	Назва природного об'єкту	Статус (занесений до Світової спадщини ЮНЕСКО чи в поперед- ньому списку)	Місце розташу- вання	Стисла характеристика	Критерії

б) підготуйте спільну презентацію з доповіддю на тему «Природні об'єкти України, які занесені та пропонуються для занесення до Світової спадщини ЮНЕСКО».

Практичне заняття 8-10

АНТРОПОГЕННІ ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ

Мета: дати характеристику історико-культурних і сучасних туристсько-рекреаційних ресурсів України, виявити їх структурні та регіональні особливості.

Ключові поняття: антропогенні туристсько-рекреаційні ресурси України, історико-культурні туристсько-рекреаційні ресурси України: історичні, біосоціальні, археологічні, пам'ятки містобудування й архітектури, осередки традиційної культури різних народів, їхньої духовної спадщини (етнічні та етнографічні ресурси), традиційні промисли та ремесла, пам'ятки мистецтва (монументального, образотворчого, декоративно-прикладного та інших видів мистецтв), документальні та ін.; сучасні (технічні, техногенні, подієві) туристсько-рекреаційні ресурси України; культурна спадщина України: пам'ятки історії, пам'ятки археології, пам'ятки монументального мистецтва, пам'ятки архітектури, пам'ятки містобудування, пам'ятки науки і техніки України, ландшафтні пам'ятки, історичні населені пункти; музеї України, скансени; театри та музичні заклади України; культурний ландшафт території; кількісні та якісні характеристики антропогенних туристсько-рекреаційних ресурсів України; реєстр антропогенних туристсько-рекреаційних ресурсів України, кадастр антропогенних туристсько-рекреаційних ресурсів України, паспорт антропогенних туристсько-рекреаційних ресурсів України; «7 історико-архітектурних чудес України», «7 чудес України: замки, фортеці, палаці», «7 чудес Києва»; історико-культурні об'єкти, занесені до Світової спадщини ЮНЕСКО; попередній список історико-культурних об'єктів, що пропонується включити до Світової спадщини ЮНЕСКО.

Питання для обговорення:

1. Історико-культурні туристсько-рекреаційні ресурси України (структура, географія, оцінка):
 - 1.1. Історичні пам'ятки та історичні населені пункти України.
 - 1.2. Біосоціальні ресурси України.
 - 1.3. Археологічні пам'ятки України.
 - 1.4. Пам'ятки містобудування й архітектури України.
 - 1.5. Етнічні та етнографічні пам'ятки України (осередки традиційної культури різних народів, їхньої духовної спадщини). Традиційні промисли та ремесла.
 - 1.6. Пам'ятки мистецтва України: монументального, образотворчого (картини, ікони), декоративно-прикладного (вишивка, ювелірні вироби) та інших видів.
 - 1.7. Документальні пам'ятки України: письмові й графічні документи, кіно- й фотодокументи та звукозаписи, давні рукописи й архіви, записи фольклору й музики, рідкісні друковані видання тощо.
 - 1.8. Національні музеї України як туристсько-рекреаційні ресурси.
 - 1.9. Скансени України.

2. Сучасні антропогенні туристсько-рекреаційні ресурси України (структура, географія, оцінка):
 - 2.1. Подієві туристсько-рекреаційні ресурси України.
 - 2.2. Технічні й техногенні туристсько-рекреаційні ресурси України.
3. Кількісні та якісні характеристики антропогенних туристсько-рекреаційних ресурсів України.
4. Антропогенні туристсько-рекреаційні ресурси в сучасних національних конкурсах-проектах («7 історико-архітектурних чудес України», «7 чудес України: замки, фортеці, палаци», «7 чудес Києва»).
5. Історико-культурні об'єкти України, занесені до Світової спадщини ЮНЕСКО. Попередній список історико-культурних об'єктів України, що пропонується включити до Списку Світової спадщини ЮНЕСКО.

Завдання до практичної роботи:

1. Дайте характеристику (доповідь + презентація) антропогенних туристсько-рекреаційних ресурсів України за варіантами (*на вибір студента*):
 - Історичні пам'ятки та історичні населені пункти України.
 - Біосоціальні ресурси України.
 - Археологічні пам'ятки України.
 - Пам'ятки містобудування й архітектури України.
 - Етнічні та етнографічні пам'ятки України (осередки традиційної культури різних народів, їхньої духовної спадщини). Традиційні промисли та ремесла.
 - Пам'ятки мистецтва України: монументального, образотворчого (картини, ікони), декоративно-прикладного (вишивка, ювелірні вироби) та інших видів.
 - Національні музеї України як туристсько-рекреаційні ресурси.
 - Національні театри та концертні організації України як туристсько-рекреаційні ресурси.
 - Скансени України.
 - Документальні пам'ятки України: письмові й графічні документи, кіно- й фотодокументи та звукозаписи, давні рукописи й архіви, записи фольклору й музики, рідкісні друковані видання тощо.
 - Подієві туристсько-рекреаційні ресурси України.
 - Технічні й техногенні туристсько-рекреаційні ресурси України.

При виконанні завдання слід користуватися документами:

- Державний реєстр нерухомих пам'яток національного значення [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства культури України. – Режим доступу:

http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244948281&cat_id=244910406;

- Історичні ареали (перелік) [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства культури України. – Режим доступу : http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244995501&cat_id=244993460;
- Національні заповідники [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства культури України. – Режим доступу : http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/officialcategory?cat_id=244905579;
- Музейні заклади сфери управління Міністерства культури України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства культури України. – Режим доступу : http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244942172&cat_id=244908588;
- Національні концертні організації [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства культури України. – Режим доступу : http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244918502&cat_id=244908596;
- Національні театри [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства культури України. – Режим доступу : http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244918267&cat_id=244908600;
- Циркові заклади [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства культури України. – Режим доступу : http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244918367&cat_id=244908592.

2. Важливими якісними характеристиками туристсько-рекреаційних ресурсів є атрактивність та унікальність. З метою виявлення найпривабливіших та найунікальніших історико-культурних об'єктів на території нашої країни за ініціативи Фонду Миколи Томенка «Рідна країна», при підтримці Державної служби туризму і курортів, комітету Верховної Ради з питань молоді, спорту і туризму та різноманітних представників ЗМІ були проведені загальнонаціональні акції «7 історико-архітектурних чудес України» (2007 р.), «7 чудес України: замки, фортеці, палаци» (2010 р.), «7 чудес Києва» (2013 р.), «7 історичних міст та містечок» (2016 р.). Експертами конкурсу стали члени Оргкомітету акції, представники обласних оргкомітетів, керівники державних інституцій, що опікуються розвитком культури та туризму, представники туристичних операторів, експерти в галузі історії, культури і туризму.

На конкурс були відібрані тисячі унікальних об'єктів, але, здійснивши ретельний аналіз, експерти скоротили цей список до 100, а потім і до 21 об'єкта. З них шляхом Інтернет-голосування та експертного

голосування (50/50) були обрані 7 історико-архітектурних чудес України; 7 замків, фортець, палаців; 7 чудес Києва та 7 історичних міст та містечок

Ознайомтеся з перебігом та результатами цього конкурсу. Виконайте наступні завдання:

а) заповніть табл. 23-26.

Таблиця 23

7 історико-архітектурних чудес України (зі спецномінаціями)

№ з/п	Назва історико-архітектурного об'єкту	Місце розташування	Стисла характеристика

Таблиця 24

7 чудес України: замки, фортеці, палаци (зі спецномінаціями)

№ з/п	Назва замку, фортеці, палацу	Місце розташування	Стисла характеристика

Таблиця 25

7 чудес Києва (зі спецномінаціями)

№ з/п	Назва об'єкту	Місце розташування	Стисла характеристика

Таблиця 26

7 історичних міст та містечок України (зі спецномінаціями)

№ з/п	Назва історичного міста та містечка	Місце розташування	Стисла характеристика

б) ознайомтеся зі всіма номінантами на конкурсі «7 історико-архітектурних чудес України» (Джерело : 7 історико-архітектурних чудес України (всі номінанти) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://web.archive.org/web/20130511140028/http://7chudes.in.ua/top100chudesUkraine>). Письмово дайте відповіді на питання: Які регіони стали лідерами за кількістю номінантів? Як Ви вважаєте, з чим це пов'язано?

в) підготуйте спільну презентацію з доповіддю на тему «Топ-21 історико-архітектурних чудес України»;

- г) ознайомтеся зі всіма номінантами на конкурсі «7 чудес України: замки, фортеці, палаци» (Джерело : 7 чудес України: замки, фортеці, палаци (номінанти акції) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://web.archive.org/web/20121108072029/http://7chudes.in.ua/top100castlesUkraine>).
Письмово дайте відповіді на питання: Які регіони стали лідерами за кількістю номінантів? Як Ви вважаєте, з чим це пов'язано?
- д) підготуйте спільну презентацію з доповіддю на тему «Топ-21 чудес України: замки, фортеці, палаци»;
- е) підготуйте спільну презентацію з доповіддю на тему «Топ-21 історичних міст та містечок України» (Джерело : 7 історичних міст та містечок України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://7chudes.in.ua/nomination/7-istorychnykh-mist-ta-mistechok/>);
- ж) підготуйте спільну презентацію з доповіддю на тему «7 чудес Києва (зі спецномінаціями)» (Джерело : 7 чудес Києва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://7chudes.in.ua/nomination/7-chudes-kyeva/>).

3. Ознайомтеся з історико-культурними об'єктами України, які занесені та пропонуються для занесення до Світової спадщини ЮНЕСКО. Які виділяють культурні критерії для об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО? До яких з них відносяться історико-культурні об'єкти України, які занесені та пропонуються для занесення до Світової спадщини ЮНЕСКО? Виконайте наступні завдання:

- а) заповніть табл. 27.

Таблиця 27

Історико-культурні об'єкти України, які занесені та пропонуються для занесення до Світової спадщини ЮНЕСКО

№ з/п	Назва історико-культурного об'єкту	Статус (занесений до Світової спадщини ЮНЕСКО чи в попередньому списку)	Місце розташування	Стисла характеристика	Критерії

- б) підготуйте спільну презентацію з доповіддю на тему «Історико-культурні об'єкти України, які занесені та пропонуються для занесення до Світової спадщини ЮНЕСКО».

Практичне заняття 11-13

ГЕОГРАФІЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ВИДІВ ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Мета: ознайомитися зі спеціальними видами туризму в Україні, дати їх географічну характеристику;
виділити основні різновиди спеціальних видів туризму в Україні;
розглянути географію інфраструктури, курортів і центрів спеціальних видів туризму в Україні.

Ключові поняття: рекреаційні види туризму України: купально-пляжний, лікувально-оздоровчий, розважальний; активні види туризму України: гірськолижний, дайвінг-туризм, екстремальний та пригодницький; водні, наземні, гірські, повітряні та екзотичні види екстремального туризму України; індустриальний туризм України; культурно-пізнавальний (екскурсійний) туризм України; подієвий туризм України; релігійний туризм та паломництво в Україні; діловий туризм України: класичні ділові поїздки та MICE-поїздки, конгресно-виставковий, інсентів-туризм; міський туризм України; сільський та аграрний туризм України; екологічний туризм України.

Питання для обговорення:

1. Географія купально-пляжного туризму України. Інфраструктура, географія центрів купально-пляжного туризму в Україні.
2. Географія лікувально-оздоровчого туризму України. Види лікувально-оздоровчого туризму. Типологія курортів. Географія основних курортів та центрів лікувально-оздоровчого туризму в Україні.
3. Географія розважального туризму України. Різновиди розважального туризму. Географія центрів розважального туризму України.
4. Географія гірськолижного туризму України. Історія, види та інфраструктура гірськолижного туризму. Географія центрів та регіонів розвитку гірськолижного туризму в Україні.
5. Географія дайвінг-туризму України. Види дайвінгу. Інфраструктура дайвінгу. Географія центрів та регіонів розвитку дайвінг-туризму в Україні.
6. Географія екстремального та пригодницького туризму України. Водні, наземні, гірські, повітряні та екзотичні види екстремального туризму. Види пригодницького туризму. Географія центрів та регіонів розвитку екстремальних та пригодницьких видів туризму в Україні.
7. Географія культурно-пізнавального (екскурсійного) туризму України. Види культурно-пізнавального туризму. Географія найбільш атрактивних маршрутів та регіонів розвитку культурно-пізнавального туризму в Україні.

8. Географія індустріального туризму України. Різновиди індустріального туризму. Географія центрів та регіонів розвитку індустріального туризму.
9. Географія подієвого туризму України. Класифікація подієвого туризму. Географія турів, центрів та регіонів подієвого туризму в Україні.
10. Географія релігійного туризму та паломництва в Україні. Підходи до визначення релігійного туризму. Паломництво та релігійний туризм культурно-пізнавального характеру. Види, функції та особливості паломництва. Релігійні та культові центри України. Релігійні організації. Географія центрів і регіонів паломництва та релігійного туризму в Україні.
11. Географія ділового туризму України. Класичні ділові поїздки та MICE-поїздки (Meetings – М (зустрічі), Incentives – І (інсентів-заходи – від англ. слова incentive – стимул), Conventions – С (конференції), Exhibitions – Е (виставки)). Географічна характеристика конгресно-виставкового туризму. Характеристика інсентів-туризму. Організатори MICE-заходів. Географія центрів ділового туризму в Україні.
12. Географія екологічного туризму України. Підходи до визначення та ознаки екологічного туризму. Види екологічного туризму. Об'єкти та інфраструктура екологічного туризму. Географія центрів та регіонів розвитку екологічного туризму в Україні.
13. Географія сільського та аграрного туризму України. Основні підходи до визначення сільського та аграрного туризму. Моделі організації сільського та аграрного туризму. Географія центрів та регіонів сільського та аграрного туризму в Україні.
14. Географія міського туризму України. Міста України як туристичні центри, їх функції та типи. Туристичний потенціал міст.
15. Географія етнічного туризму України. Етнічний, ностальгійний, сентиментальний туризм: співвідношення понять. Географія центрів та регіонів розвитку етнічного туризму в Україні.

Завдання до практичної роботи:

1. Дайте географічну характеристику (доповідь + презентація) одного з видів туризму України за метою поїздки *(на вибір студента)*:
 - Купально-пляжний туризм України.
 - Лікувально-оздоровчий туризм України.
 - Розважальний туризм України.
 - Гірськолижний туризм України.
 - Дайвінг-туризм України.

- Екстремальний та пригодницький туризм України. Водні, наземні, гірські, повітряні та екзотичні види екстремального туризму.
- Індустріальний туризм України.
- Культурно-пізнавальний (екскурсійний) туризм України.
- Подієвий туризм України.
- Релігійний туризм та паломництво в Україні.
- Діловий туризм України.
- Екологічний туризм України.
- Сільський та аграрний туризм України.
- Міський туризм України.
- Етнічний туризм.

Таблица 28

[illegible]

[illegible]

РОЗДІЛ 3

ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНІ РАЙОНИ УКРАЇНИ

Практичне заняття 16-17

ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

Мета: розглянути різні форми територіальної організації туристсько-рекреаційної галузі, дати їх характеристику;
співвіднести поняття «туристсько-рекреаційне районування» та «туристсько-рекреаційне районоутворення»;
виділити принципи туристсько-рекреаційного районування;
розглянути характерні риси та ознаки туристсько-рекреаційного району;
ознайомитись з різними підходами щодо туристсько-рекреаційного районування України.

Ключові поняття: форми територіальної організації туристсько-рекреаційної галузі: ареальна (туристсько-рекреаційні регіони, райони, підрайони, мікрорайони, зони, підзони тощо), вузлова (туристсько-рекреаційні вузли), точкова (туристсько-рекреаційні пункти і центри), лінійна (туристичні маршрути), курорти, туристсько-рекреаційне районування, туристсько-рекреаційне районоутворення.

Питання для обговорення:

1. Форми територіальної організації туристсько-рекреаційної галузі (точкова, вузлова, ареальна, лінійна).
2. Ареальна форма територіальної організації туристсько-рекреаційної галузі:
 - 2.1. «Туристсько-рекреаційне районування» та «туристсько-рекреаційне районоутворення»: визначення і співвідношення понять.
 - 2.2. Принципи туристсько-рекреаційного районування.
 - 2.3. Туристсько-рекреаційний район: підходи до визначення.
 - 2.4. Характерні риси туристсько-рекреаційного району.
 - 2.5. Ознаки туристсько-рекреаційного району.
 - 2.6. Підходи до туристсько-рекреаційного районування України.
 - 2.7. Проблеми туристсько-рекреаційного районування України.
3. Лінійна форма територіальної організації туристсько-рекреаційної галузі:
 - 3.1. Туристичні маршрути та екскурсійні маршрути: визначення і співвідношення понять.
 - 3.2. Класифікація туристичних маршрутів.
 - 3.3. Найвідоміші туристичні маршрути України.

4. Вузлова форма територіальної організації туристсько-рекреаційної галузі.
Туристсько-рекреаційні вузли: визначення поняття, приклади в Україні.
5. Точкова форма територіальної організації туристсько-рекреаційної галузі:
 - 5.1. Туристсько-рекреаційні пункти і центри: визначення і співвідношення понять.
 - 5.2. Курорти: визначення поняття, класифікація.
 - 5.3. Найвідоміші курорти України.
6. Туристсько-рекреаційні кластери України.

Завдання до практичної роботи:

1. Для територіальної організації туристсько-рекреаційної галузі характерні чотири форми – *ареальна*, представлена туристсько-рекреаційними регіонами, районами, підрайонами, мікрорайонами, зонами, підзонами тощо (за різними авторами); *вузлова*, представлена туристсько-рекреаційними вузлами; *точкова*, представлена туристсько-рекреаційними пунктами, центрами, курортами; *лінійна*, представлена туристсько-рекреаційними маршрутами. Ознайомтеся з різними формами територіальної організації туристсько-рекреаційної галузі України. Заповніть систематизуючу таблицю (табл. 29).

Таблиця 29

Форми територіальної організації туристсько-рекреаційної галузі

План характеристики	Форми територіальної організації туристсько-рекреаційної галузі			
	точкова	вузлова	ареальна	лінійна
Якими туристсько-рекреаційними утвореннями представлена (за різними авторами)				
Визначення понять (з указанням автора)				
Приклади по Україні				

2. Ознайомтеся з різними підходами до туристсько-рекреаційного районування України – за І. Родічкіним; Інститутом географії АН СРСР; І. Зоріним, І. Пирожником, О. Пряхіним та ін.; І. Пирожником;

М. Крачилом; Географічним факультетом КДУ; Географічною енциклопедією України; О. Бейдиком, Д. Ляшенко; І.Смалем; О. Бейдиком; В. Стафійчуком; Г. Уваровою тощо. Оберіть 3 схеми, окрім схеми О. О. Бейдика (на вибір студента), та заповніть табл. 30.

Таблиця 30

Схеми туристсько-рекреаційного районування України

Автор (и) районування	Рік	Схема районування

3. Складіть картосхему туристсько-рекреаційного районування України за О. О. Бейдиком.
4. З метою посилення популяризації туристсько-рекреаційного потенціалу, закріплення позитивного іміджу України як провідного європейського туристичного центру на світовому ринку, привернення уваги громадськості до туристсько-рекреаційної діяльності в листопаді 2008 р. Організаційним комітетом Всеукраїнської акції «7 чудес України» за сприяння Державної служби туризму і курортів було розпочато загальнонаціональну акцію «7 чудесних туристичних маршрутів України». Цей захід став продовженням попередніх успішних акцій – «7 природних чудес України» та «7 історико-архітектурних чудес України». Планувалося, що 27 вересня 2009 р. – у Всесвітній день туризму та День туризму в Україні – відбудеться оголошення переможців цієї всеукраїнської акції. З певних причин конкурс завершений не був та його результати не виставлені на офіційному сайті «7 чудес України».

Знайдіть інформацію про найвідоміші та найпопулярніші туристичні маршрути України. Оберіть з них 10 тих, які Ви вважаєте найкращими. Заповніть табл. 31.

Таблиця 31

Топ-10 найкращих туристичних маршрутів України

Назва туристичного маршруту	Тривалість маршруту	Схема маршруту	Стислий опис маршруту

5. За допомогою презентації з використанням фотографій, малюнків, схем картосхем, відео- і аудіоматеріалів, проведіть «віртуальну подорож» за

одним з обраних Вами туристичних маршрутів України (табл. 31 з попереднього завдання). Протягом віртуальної подорожі Ви маєте «відвідати», «показати» та описати всі визначні історичні, архітектурні, культурні, духовні, природні та інші пам'ятки в межах даного маршруту. Також під час подорожі бажано висвітлити інформацію про наявну туристсько-рекреаційну інфраструктуру за цим маршрутом. Вся інформація повинна відображатися на слайдах (*додаткова доповідь не потрібна*).

6. Точкова форма територіальної організації туристсько-рекреаційної галузі представлена туристсько-рекреаційними пунктами, центрами, курортами. Складіть схему класифікації курортів за різними критеріями – лікувальними чинниками, потужністю, географічним положенням, медичним профілем, значенням тощо (*не менше 3-4 критеріїв*).
7. Складіть список найвідоміших курортів України різних видів. Відповідь оформіть у вигляді таблиці (табл. 32).

Таблиця 32

Курорти України

Назва	Географічне положення	Вид курорта

8. Підготуйте презентацію «Топ-10 курортів України» (потрібно обрати якийсь вид курортів – гірськолижні, бальнеологічні, грязьові тощо). В презентації потрібно подати інформацію про географічне положення курорту, його стислу характеристику. Вся інформація повинна відображатися на слайдах (*додаткова доповідь не потрібна*).
9. Однією з провідних сучасних форм територіальної організації туристсько-рекреаційної діяльності є туристсько-рекреаційні кластери. Що таке туристсько-рекреаційний кластер? (*письмово дайте визначення*). На території України на сьогоднішній день вже функціонує ряд туристсько-рекреаційних кластерів. Наведіть приклади туристсько-рекреаційних кластерів України (3-4 кластери), заповнивши табл. 33.

Таблиця 33

Туристсько-рекреаційні кластери України

Назва кластеру	Місце розташування	Стисла характеристика

--	--	--

Практичне заняття 18

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНОГО РАЙОНУ

Мета: дослідити передумови формування, спеціалізацію й особливості територіальної організації Причорноморського туристсько-рекреаційного району України.

Питання для обговорення:

1. Загальні відомості про Причорноморський туристсько-рекреаційний район: склад, площа, населення, місце району серед інших туристсько-рекреаційних районів України.
2. Економіко-географічне та геополітичне положення району, його оцінка.
3. Туристсько-рекреаційні ресурси Причорноморського туристсько-рекреаційного району:
 - 3.1. Природні туристсько-рекреаційні ресурси.
 - 3.2. Природно-антропогенні туристсько-рекреаційні ресурси.
 - 3.3. Антропогенні туристсько-рекреаційні ресурси
4. Туристсько-рекреаційна інфраструктура Причорноморського туристсько-рекреаційного району.
5. Інші передумови розвитку Причорноморського туристсько-рекреаційного району (екологічна ситуація, наявність відповідних трудових ресурсів, розвиток обслуговуючих і допоміжних галузей промисловості – легкої, харчової, сувенірної тощо).
6. Туристсько-рекреаційна спеціалізація Причорноморського туристсько-рекреаційного району. Найголовніші види туризму і рекреації.
7. Територіальна організація Причорноморського туристсько-рекреаційного району (найважливіші туристсько-рекреаційні пункти, центри, вузли, туристичні маршрути).
8. Туристсько-рекреаційна діяльність Причорноморського туристсько-рекреаційного району (статистична інформація).
9. Проблеми та перспективи розвитку Причорноморського туристсько-рекреаційного району.

Завдання до практичної роботи:

1. Спираючись на різні літературні джерела та власний досвід, дослідіть передумови формування Причорноморського туристсько-рекреаційного району (районування за О. О. Бейдиком). Охарактеризуйте:
 - а) наявність відповідних природних, природно-антропогенних і антропогенних туристсько-рекреаційних ресурсів;

- б) переваги економіко-географічного положення району;
 - в) розвиненість і сучасний стан туристсько-рекреаційної інфраструктури;
 - г) забезпеченість трудовими ресурсами;
 - д) туристсько-рекреаційну спеціалізацію району й найважливіші туристсько-рекреаційні центри. Знайдіть їх на карті;
 - е) найвідоміші туристичні маршрути району.
- Відповідь оформіть у вигляді таблиці (табл. 34):

Таблиця 34

**Характеристика Причорноморського
туристсько-рекреаційного району**

Склад району	Туристсько-рекреаційні ресурси, у т.ч.			Інші передумови	Види рекреації і туризму	Основні центри	Туристичні маршрути
	природні	природно-антропогенні	антропогенні				

2. Користуючись статистичним бюлетенем «Туристична діяльність в Україні у 2015 році», який можна скачати на сайті Державної служби статистики України в розділі «Публікації» → «Туризм» (*Джерело* : Туристична діяльність в Україні у 2015 році. Статистичний бюлетень [Електронний ресурс] / Відп. за випуск О. О. Кармазіна. – К. : Державна служба статистики України, 2016. – 76 с. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>), підберіть статистичну інформацію про туристсько-рекреаційну діяльність у Причорноморському туристсько-рекреаційному районі в 2015 р. (наприклад, кількість суб'єктів туристичної діяльності, зокрема туроператорів, турагентів, суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність; середньооблікова кількість штатних працівників суб'єктів туристичної діяльності; дохід від надання туристичних послуг тощо). Обробіть її, побудуйте відповідні графічні моделі, які б показали місце Причорноморського туристсько-рекреаційного району та окремих його регіонів в туристсько-рекреаційній діяльності України.
3. Підготуйте розгорнуту презентацію на тему: «Характеристика Причорноморського туристсько-рекреаційного району». В презентації мають бути висвітлені всі пункти типового плану туристсько-

рекреаційного району (*план характеристики представлений в питаннях для обговорення*). Вся інформація повинна відображатися на слайдах (*додаткова доповідь не потрібна*).

Практичне заняття 19

ХАРАКТЕРИСТИКА КАРПАТСЬКО-ПОДІЛЬСЬКОГО ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНОГО РАЙОНУ

Мета: дослідити передумови формування, спеціалізацію й особливості територіальної організації Карпатсько-Подільського туристсько-рекреаційного району України.

Питання для обговорення:

1. Загальні відомості про Карпатсько-Подільський туристсько-рекреаційний район: склад, площа, населення, місце району серед інших туристсько-рекреаційних районів України.
2. Економіко-географічне та геополітичне положення району, його оцінка.
3. Туристсько-рекреаційні ресурси Карпатсько-Подільського туристсько-рекреаційного району:
 - 3.1. Природні туристсько-рекреаційні ресурси.
 - 3.2. Природно-антропогенні туристсько-рекреаційні ресурси.
 - 3.3. Антропогенні туристсько-рекреаційні ресурси.
4. Туристсько-рекреаційна інфраструктура Карпатсько-Подільського туристсько-рекреаційного району.
5. Інші передумови розвитку Карпатсько-Подільського туристсько-рекреаційного району (екологічна ситуація, наявність відповідних трудових ресурсів, розвиток обслуговуючих і допоміжних галузей промисловості – легкої, харчової, сувенірної тощо).
6. Туристсько-рекреаційна спеціалізація Карпатсько-Подільського туристсько-рекреаційного району. Найголовніші види туризму і рекреації.
7. Територіальна організація Карпатсько-Подільського туристсько-рекреаційного району (найважливіші туристсько-рекреаційні пункти, центри, вузли, туристичні маршрути).
8. Туристсько-рекреаційна діяльність Карпатсько-Подільського туристсько-рекреаційного району (статистична інформація).
9. Проблеми та перспективи розвитку Карпатсько-Подільського туристсько-рекреаційного району.

Завдання до практичної роботи:

1. Спираючись на різні літературні джерела та власний досвід, дослідіть передумови формування Карпатсько-Подільського туристсько-рекреаційного району (районування за О. О. Бейдиком). Охарактеризуйте:
 - а) наявність відповідних природних, природно-антропогенних і антропогенних туристсько-рекреаційних ресурсів;

- б) переваги економіко-географічного положення району;
 - в) розвиненість і сучасний стан туристсько-рекреаційної інфраструктури;
 - г) забезпеченість трудовими ресурсами;
 - д) туристсько-рекреаційну спеціалізацію району й найважливіші туристсько-рекреаційні центри. Знайдіть їх на карті;
 - е) найвідоміші туристичні маршрути району.
- Відповідь оформіть у вигляді таблиці (табл. 35):

Таблиця 35

**Характеристика Карпатсько-Подільського
туристсько-рекреаційного району**

Склад району	Туристсько-рекреаційні ресурси, у т.ч.			Інші передумови	Види рекреації і туризму	Основні центри	Туристичні маршрути
	природні	природно-антропогенні	антропогенні				

2. Користуючись статистичним бюлетенем «Туристична діяльність в Україні у 2015 році», який можна скачати на сайті Державної служби статистики України в розділі «Публікації» → «Туризм» (*Джерело* : Туристична діяльність в Україні у 2015 році. Статистичний бюлетень [Електронний ресурс] / Відп. за випуск О. О. Кармазіна. – К. : Державна служба статистики України, 2016. – 76 с. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>), підберіть статистичну інформацію про туристсько-рекреаційну діяльність у Карпатсько-Подільському туристсько-рекреаційному районі в 2015 р. (наприклад, кількість суб'єктів туристичної діяльності, зокрема туроператорів, турагентів, суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність; середньооблікова кількість штатних працівників суб'єктів туристичної діяльності; дохід від надання туристичних послуг тощо). Обробіть її, побудуйте відповідні графічні моделі, які б показали місце Карпатсько-Подільського туристсько-рекреаційного району та окремих його областей в туристсько-рекреаційній діяльності України.
3. Підготуйте розгорнуту презентацію на тему: «Характеристика Карпатсько-Подільського туристсько-рекреаційного району». В презентації мають бути висвітлені всі пункти типового плану туристсько-

рекреаційного району (*план характеристики представлений в питаннях для обговорення*). Вся інформація повинна відображатися на слайдах (*додаткова доповідь не потрібна*).

Практичне заняття 20

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЛІСЬКО-СТОЛИЧНОГО ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНОГО РАЙОНУ

Мета: дослідити передумови формування, спеціалізацію й особливості територіальної організації Полісько-Столичного туристсько-рекреаційного району України.

Питання для обговорення:

1. Загальні відомості про Полісько-Столичний туристсько-рекреаційний район: склад, площа, населення, місце району серед інших туристсько-рекреаційних районів України.
2. Економіко-географічне та геополітичне положення району, його оцінка.
3. Туристсько-рекреаційні ресурси Полісько-Столичного туристсько-рекреаційного району:
 - 3.1. Природні туристсько-рекреаційні ресурси.
 - 3.2. Природно-антропогенні туристсько-рекреаційні ресурси.
 - 3.3. Антропогенні туристсько-рекреаційні ресурси.
4. Туристсько-рекреаційна інфраструктура Полісько-Столичного туристсько-рекреаційного району.
5. Інші передумови розвитку Полісько-Столичного туристсько-рекреаційного району (екологічна ситуація, наявність відповідних трудових ресурсів, розвиток обслуговуючих і допоміжних галузей промисловості – легкої, харчової, сувенірної тощо).
6. Туристсько-рекреаційна спеціалізація Полісько-Столичного туристсько-рекреаційного району. Найголовніші види туризму і рекреації.
7. Територіальна організація Полісько-Столичного туристсько-рекреаційного району (найважливіші туристсько-рекреаційні пункти, центри, вузли, туристичні маршрути).
8. Туристсько-рекреаційна діяльність Полісько-Столичного туристсько-рекреаційного району (статистична інформація).
9. Проблеми та перспективи розвитку Полісько-Столичного туристсько-рекреаційного району.

Завдання до практичної роботи:

1. Спираючись на різні літературні джерела та власний досвід, дослідіть передумови формування Полісько-Столичного туристсько-рекреаційного району (районування за О. О. Бейдиком). Охарактеризуйте:
 - а) наявність відповідних природних, природно-антропогенних і антропогенних туристсько-рекреаційних ресурсів;

- б) переваги економіко-географічного положення району;
 - в) розвиненість і сучасний стан туристсько-рекреаційної інфраструктури;
 - г) забезпеченість трудовими ресурсами;
 - д) туристсько-рекреаційну спеціалізацію району й найважливіші туристсько-рекреаційні центри. Знайдіть їх на карті;
 - е) найвідоміші туристичні маршрути району.
- Відповідь оформіть у вигляді таблиці (табл. 36):

Таблиця 36

**Характеристика Полісько-Столичного
туристсько-рекреаційного району**

Склад району	Туристсько-рекреаційні ресурси, у т.ч.			Інші передумови	Види рекреації і туризму	Основні центри	Туристичні маршрути
	природні	природно-антропогенні	антропогенні				

2. Користуючись статистичним бюлетенем «Туристична діяльність в Україні у 2015 році», який можна скачати на сайті Державної служби статистики України в розділі «Публікації» → «Туризм» (*Джерело* : Туристична діяльність в Україні у 2015 році. Статистичний бюлетень [Електронний ресурс] / Відп. за випуск О. О. Кармазіна. – К. : Державна служба статистики України, 2016. – 76 с. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>), підберіть статистичну інформацію про туристсько-рекреаційну діяльність у Полісько-Столичному туристсько-рекреаційному районі в 2015 р. (наприклад, кількість суб'єктів туристичної діяльності, зокрема туроператорів, турагентів, суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність; середньооблікова кількість штатних працівників суб'єктів туристичної діяльності; дохід від надання туристичних послуг тощо). Обробіть її, побудуйте відповідні графічні моделі, які б показали місце Полісько-Столичного туристсько-рекреаційного району та окремих його регіонів у туристсько-рекреаційній діяльності України.
3. Підготуйте розгорнуту презентацію на тему: «Характеристика Полісько-Столичного туристсько-рекреаційного району». В презентації мають бути висвітлені всі пункти типового плану туристсько-рекреаційного району

(план характеристики представлений в питаннях для обговорення). Вся інформація повинна відображатися на слайдах (додаткова доповідь не потрібна).

Практичне заняття 21

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИДНІПРОВСЬКО-ДОНЕЦЬКОГО ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНОГО РАЙОНУ

Мета: дослідити передумови формування, спеціалізацію й особливості територіальної організації Придніпровсько-Донецького туристсько-рекреаційного району України.

Питання для обговорення:

1. Загальні відомості про Придніпровсько-Донецький туристсько-рекреаційний район: склад, площа, населення, місце району серед інших туристсько-рекреаційних районів України.
2. Економіко-географічне та геополітичне положення району, його оцінка.
3. Туристсько-рекреаційні ресурси Придніпровсько-Донецького туристсько-рекреаційного району:
 - 3.1. Природні туристсько-рекреаційні ресурси.
 - 3.2. Природно-антропогенні туристсько-рекреаційні ресурси.
 - 3.3. Антропогенні туристсько-рекреаційні ресурси.
4. Туристсько-рекреаційна інфраструктура Придніпровсько-Донецького туристсько-рекреаційного району.
5. Інші передумови розвитку Придніпровсько-Донецького туристсько-рекреаційного району (екологічна ситуація, наявність відповідних трудових ресурсів, розвиток обслуговуючих і допоміжних галузей промисловості – легкої, харчової, сувенірної тощо).
6. Туристсько-рекреаційна спеціалізація Придніпровсько-Донецького туристсько-рекреаційного району. Найголовніші види туризму і рекреації.
7. Територіальна організація Придніпровсько-Донецького туристсько-рекреаційного району (найважливіші туристсько-рекреаційні пункти, центри, вузли, туристичні маршрути).
8. Туристсько-рекреаційна діяльність Придніпровсько-Донецького туристсько-рекреаційного району (статистична інформація).
9. Проблеми та перспективи розвитку Придніпровсько-Донецького туристсько-рекреаційного району.

Завдання до практичної роботи:

1. Спираючись на різні літературні джерела та власний досвід, дослідіть передумови формування Придніпровсько-Донецького туристсько-рекреаційного району (районування за О. О. Бейдиком). Охарактеризуйте:
 - а) наявність відповідних природних, природно-антропогенних і антропогенних туристсько-рекреаційних ресурсів;

- б) переваги економіко-географічного положення району;
 - в) розвиненість і сучасний стан туристсько-рекреаційної інфраструктури;
 - г) забезпеченість трудовими ресурсами;
 - д) туристсько-рекреаційну спеціалізацію району й найважливіші туристсько-рекреаційні центри. Знайдіть їх на карті;
 - е) найвідоміші туристичні маршрути району.
- Відповідь оформіть у вигляді таблиці (табл. 37):

Таблиця 37

**Характеристика Придніпровсько-Донецького
туристсько-рекреаційного району**

Склад району	Туристсько-рекреаційні ресурси, у т.ч.			Інші передумови	Види рекреації і туризму	Основні центри	Туристичні маршрути
	природні	природно-антропогенні	антропогенні				

2. Користуючись статистичним бюлетенем «Туристична діяльність в Україні у 2015 році», який можна скачати на сайті Державної служби статистики України в розділі «Публікації» → «Туризм» (*Джерело* : Туристична діяльність в Україні у 2015 році. Статистичний бюлетень [Електронний ресурс] / Відп. за випуск О. О. Кармазіна. – К. : Державна служба статистики України, 2016. – 76 с. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>), підберіть статистичну інформацію про туристсько-рекреаційну діяльність у Придніпровсько-Донецькому туристсько-рекреаційному районі в 2015 р. (наприклад, кількість суб'єктів туристичної діяльності, зокрема туроператорів, турагентів, суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність; середньооблікова кількість штатних працівників суб'єктів туристичної діяльності; дохід від надання туристичних послуг тощо). Обробіть її, побудуйте відповідні графічні моделі, які б показали місце Придніпровсько-Донецького туристсько-рекреаційного району та окремих його областей в туристсько-рекреаційній діяльності України.
3. Підготуйте розгорнуту презентацію на тему: «Характеристика Придніпровсько-Донецького туристсько-рекреаційного району». В презентації мають бути висвітлені всі пункти типового плану туристсько-

рекреаційного району (*план характеристики представлений в питаннях для обговорення*). Вся інформація повинна відображатися на слайдах (*додаткова доповідь не потрібна*).

Практичне заняття 22

ХАРАКТЕРИСТИКА ХАРКІВСЬКОГО ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНОГО РАЙОНУ

Мета: дослідити передумови формування, спеціалізацію й особливості територіальної організації Харківського туристсько-рекреаційного району України.

Питання для обговорення:

1. Загальні відомості про Харківський туристсько-рекреаційний район: склад, площа, населення, місце району серед інших туристсько-рекреаційних районів України.
2. Економіко-географічне та геополітичне положення району, його оцінка.
3. Туристсько-рекреаційні ресурси Харківського туристсько-рекреаційного району:
 - 3.1. Природні туристсько-рекреаційні ресурси.
 - 3.2. Природно-антропогенні туристсько-рекреаційні ресурси.
 - 3.3. Антропогенні туристсько-рекреаційні ресурси.
4. Туристсько-рекреаційна інфраструктура Харківського туристсько-рекреаційного району.
5. Інші передумови розвитку Харківського туристсько-рекреаційного району (екологічна ситуація, наявність відповідних трудових ресурсів, розвиток обслуговуючих і допоміжних галузей промисловості – легкої, харчової, сувенірної тощо).
6. Туристсько-рекреаційна спеціалізація Харківського туристсько-рекреаційного району. Найголовніші види туризму і рекреації.
7. Територіальна організація Харківського туристсько-рекреаційного району (найважливіші туристсько-рекреаційні пункти, центри, вузли, туристичні маршрути).
8. Туристсько-рекреаційна діяльність Харківського туристсько-рекреаційного району (статистична інформація).
9. Проблеми та перспективи розвитку Харківського туристсько-рекреаційного району.

Завдання до практичної роботи:

1. Спираючись на різні літературні джерела та власний досвід, дослідіть передумови формування Харківського туристсько-рекреаційного району (районування за О. О. Бейдиком). Охарактеризуйте:
 - а) наявність відповідних природних, природно-антропогенних і антропогенних туристсько-рекреаційних ресурсів;

- б) переваги економіко-географічного положення району;
 - в) розвиненість і сучасний стан туристсько-рекреаційної інфраструктури;
 - г) забезпеченість трудовими ресурсами;
 - д) туристсько-рекреаційну спеціалізацію району й найважливіші туристсько-рекреаційні центри. Знайдіть їх на карті;
 - е) найвідоміші туристичні маршрути району.
- Відповідь оформіть у вигляді таблиці (табл. 38):

Таблиця 38

**Характеристика Харківського
туристсько-рекреаційного району**

Склад району	Туристсько-рекреаційні ресурси, у т.ч.			Інші передумови	Види рекреації і туризму	Основні центри	Туристичні маршрути
	природні	природно-антропогенні	антропогенні				

2. Користуючись статистичним бюлетенем «Туристична діяльність в Україні у 2015 році», який можна скачати на сайті Державної служби статистики України в розділі «Публікації» → «Туризм» (*Джерело* : Туристична діяльність в Україні у 2015 році. Статистичний бюлетень [Електронний ресурс] / Відп. за випуск О. О. Кармазіна. – К. : Державна служба статистики України, 2016. – 76 с. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>), підберіть статистичну інформацію про туристсько-рекреаційну діяльність у Харківському туристсько-рекреаційному районі в 2015 р. (наприклад, кількість суб'єктів туристичної діяльності, зокрема туроператорів, турагентів, суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність; середньооблікова кількість штатних працівників суб'єктів туристичної діяльності; дохід від надання туристичних послуг тощо). Обробіть її, побудуйте відповідні графічні моделі, які б показали місце Харківського туристсько-рекреаційного району та окремих його областей в туристсько-рекреаційній діяльності України.
3. Підготуйте розгорнуту презентацію на тему: «Характеристика Харківського туристсько-рекреаційного району». В презентації мають бути висвітлені всі пункти типового плану туристсько-рекреаційного

району (план характеристики представлений в питаннях для обговорення). Вся інформація повинна відображатися на слайдах (додаткова доповідь не потрібна).

Практичне заняття 23-24
ТУРИСТИЧНЕ І РЕКРЕАЦІЙНЕ
КРАЄЗНАВСТВО УКРАЇНИ. ХАРАКТЕРИСТИКА
ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНУ
УКРАЇНИ (на вибір студента)

Мета: дослідити передумови формування, спеціалізацію й особливості територіальної організації туристсько-рекреаційної діяльності регіону України *(на вибір студента)*.

Питання для обговорення:

1. Загальні відомості про регіон України: площа, населення, місце регіону серед інших регіонів України за площею та населенням.
2. Економіко-географічне та геополітичне положення регіону України, його оцінка.
3. Туристсько-рекреаційні ресурси регіону України:
 - 3.1. Природні туристсько-рекреаційні ресурси.
 - 3.2. Природно-антропогенні туристсько-рекреаційні ресурси.
 - 3.3. Антропогенні туристсько-рекреаційні ресурси.
4. Туристсько-рекреаційна інфраструктура регіону України.
5. Інші передумови розвитку туристсько-рекреаційної діяльності регіону України (екологічна ситуація, наявність відповідних трудових ресурсів, розвиток обслуговуючих і допоміжних галузей промисловості – легкої, харчової, сувенірної тощо).
6. Туристсько-рекреаційна спеціалізація регіону України. Найголовніші види туризму і рекреації.
7. Територіальна організація туристсько-рекреаційної діяльності регіону України (найважливіші туристсько-рекреаційні пункти, центри, вузли, туристичні маршрути).
8. Туристсько-рекреаційна діяльність регіону України (статистична інформація).
9. Проблеми та перспективи розвитку туристсько-рекреаційної діяльності регіону України.

Завдання до практичної роботи:

1. Спираючись на різні літературні джерела та власний досвід, дослідіть передумови формування туристсько-рекреаційної діяльності в регіоні України *(на вибір студента)*. Охарактеризуйте:

- а) наявність відповідних природних, природно-антропогенних і антропогенних туристсько-рекреаційних ресурсів;
- б) переваги економіко-географічного положення регіону;
- в) розвиненість і сучасний стан туристсько-рекреаційної інфраструктури;
- г) забезпеченість трудовими ресурсами;
- д) туристсько-рекреаційну спеціалізацію регіону й найважливіші туристсько-рекреаційні центри. Знайдіть їх на карті;
- е) найвідоміші туристичні маршрути регіону.
- Відповідь оформіть у вигляді таблиці (табл. 39):

Таблиця 39

Характеристика _____ України
(назва обраного регіону)

Туристсько-рекреаційні ресурси, у т.ч.			Інші передумови	Види рекреації і туризму	Основні центри	Туристичні маршрути
природні	природно- антропогенні	антропогенні				

- Користуючись статистичним бюлетенем «Туристична діяльність в Україні у 2015 році», який можна скачати на сайті Державної служби статистики України в розділі «Публікації» → «Туризм» (*Джерело* : Туристична діяльність в Україні у 2015 році. Статистичний бюлетень [Електронний ресурс] / Відп. за випуск О. О. Кармазіна. – К. : Державна служба статистики України, 2016. – 76 с. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>), підберіть статистичну інформацію про туристсько-рекреаційну діяльність регіону України в 2015 р. (наприклад, кількість суб'єктів туристичної діяльності, зокрема туроператорів, турагентів, суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність; середньооблікову кількість штатних працівників суб'єктів туристичної діяльності; дохід від надання туристичних послуг тощо). Обробіть її, побудуйте відповідні графічні моделі, які б показали місце регіону за показниками туристсько-рекреаційної діяльності серед інших регіонів України.
- Підготуйте розгорнуту презентацію на тему: «Характеристика туристсько-рекреаційної діяльності регіону України». В презентації мають бути висвітлені всі пункти типового плану характеристики

туристсько-рекреаційної діяльності регіону (*план характеристики представлений в питаннях для обговорення*). Вся інформація повинна відображатися на слайдах (*додаткова доповідь не потрібна*).

Рекомендована література:

Основна література:

1. Аріон О. В. Географія туризму : навчальний посібник / О. В. Аріон, С. І. Уліганець. – К. : Альтерпрес, 2013. – 266 с.
2. Атлас «Знайомтесь. Україна» / Н. О. Крижова, Л. М. Веклич. – К. : ДНВП «Картографія», 2009. – 144 с.
3. Бейдик О. О. Рекреаційні ресурси України : навчальний посібник / О. О. Бейдик. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Альтерпрес, 2011. – 462 с.
4. Географічні аспекти розвитку туризму (на прикладі України та Польщі) : монографія / [В. Г. Явкін та ін.]. – Чернівці : Чернівецький національний університет, 2010. – 344 с.
5. Закон України «Про туризм» від 15. 09. 1995 р. № 324/95-ВР : станом на 11. 02. 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>
6. Кляп М. П. Сучасні різновиди туризму : навчальний посібник / М. П. Кляп, Ф. Ф. Шандор. – К. : Знання, 2011. – 334 с.
7. Кузик С. П. Географія туризму : навчальний посібник / С. П. Кузик. – К. : Знання, 2011. – 271 с.
8. Курортні ресурси України / За ред. М. В. Лободи. – К. : ЗАТ «Укрпрофоздоровниця», «Тамед», 1999. – 314 с.
9. Любіцева О. О. Паломництво та релігійний туризм : навчальний посібник / О. О. Любіцева. – К. : Альтерпрес, 2011. – 416 с.
10. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) : навчальний посібник / О. О. Любіцева. – 3-тє вид., переробл. та доповн. – К. : Альтерпрес, 2006. – 436 с.
11. Любіцева О. О. Туристичні ресурси України : навчальний посібник / О. О. Любіцева, В. Є. Панкова, Є. В. Стафійчук. – К. : Альтерпрес, 2007. – 369 с.
12. Масляк П. О. Рекреаційна географія : навчальний посібник / П. О. Масляк. – К. : Знання, 2008. – 343 с.
13. Основи розвитку курортно-рекреаційного потенціалу на Україні. – К. : Будівельник, 1999. – 235 с.
14. Панкова Є. В. Туристичне краєзнавство : навчальний посібник / Є. В. Панкова; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – К. : Альтерпрес, 2003. – 351 с.
15. Петранівський В. Л. Туристичне краєзнавство : навчальний посібник / В. Л. Петранівський, М. Й. Рутинський; за ред. проф. Ф. Д. Заставного. – К. : Знання, 2006. – 575 с.
16. Рутинський М. Й. Географія туризму України : навчально-методичний посібник / М. Й. Рутинський. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 160 с.
17. Смаль І. В. Основи географії рекреації і туризму : навчальний посібник / І. В. Смаль. – Ніжин : Вид-во НДПУ ім. М. Гоголя, 2004. – 264 с.
18. Стафійчук В. І. Рекреалогія : навчальний посібник / В. І. Стафійчук. – К. : Альтерпрес, 2006. – 264 с.
19. Холлоуей Дж. К. Туристический бизнес / Дж. К. Холлоуей, Н. Тейлор; переклад з англ. – К. : Знання, 2007. – 798 с.

Допоміжна література

1. Александрова А. Ю. География туризма : учебник / [А. Ю. Александрова и др.]. – М. : КНОРУС, 2008. – 592 с.
2. Алаев Э. Б. Социально-экономическая география : понятийно-терминологический словарь / Э. Б. Алаев. – М. : Мысль, 1983. – 350 с.
3. Бабарицька В. К. Менеджмент туризму. Туропереїтинг. Понятійно-термінологічні основи. Сервісне забезпечення турпродукту : навчальний посібник / В. К. Бабарицька, О. Ю. Малиновська. – К. : Альтерпрес, 2004. – 286 с.
4. Бабкин А. В. Специальные виды туризма / А. В. Бабкин. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2008. – 252 с.
5. Бейдик О. О. Українсько-російський словник термінів і понять з географії туризму і рекреаційної географії / О. О. Бейдик. – К. : РВУ «Київський університет», 1997. – 300 с.
6. Биржаков М. Б. Введение в туризм : учебник / М. Б. Биржаков – 9-е изд., перераб. и доп. – СПб : Герда, – 2007. – 576 с.
7. Биржаков М. Б. Индустрия туризма: Перевозки : учебное пособие / М. Б. Биржаков, В. И. Никифоров. – СПб. : Издательский дом Герда, 2007. – 528 с.
8. Бовсуновська Г. Я. Географія туризму : навчальний посібник / Г. Я. Бовсуновська. – Донецьк : ДІТБ, 2002. – 411 с.
9. Власова И. Б. Основы туристской деятельности / И. Б. Власова, И. В. Зорин, Е. Н. Ильина. – М. : Российский международный институт туризма, 1992. – 145 с.
10. География туризма / [Санинская А. А., Кусков А. С., Козырева О. Н. и др.]. – М. : Альфа-М, Инфра-М, 2008. – 432 с.
11. Герасименко В. Г. Основы туристского бизнеса : учебное пособие / В. Г. Герасименко. – Одесса : Черноморье, 1997. – 160 с.
12. Гуляев В. Г. Организация туристской деятельности : учебное пособие / В. Г. Гуляев. – М. : Нолидж, 1996. – 264 с.
13. Голиков А. П. Вступ до економічної і соціальної географії / А. П. Голиков, Я. Б. Олійник, А. В. Степаненко. – К. : Либідь, 1996. – 320 с.
14. Жупанський Я. І. Історія географії в Україні : навчальний посібник / Я. І. Жупанський. – К. : КВКФ «Колір-Друк», 2006. – 276 с.
15. Ільїна О. В. Туризм. Рекреаційна географія: Поняття і терміни / О. В. Ільїна. – Луцьк : Терен, 2004. – 104 с.
16. Квартальнов В. А. Туризм / В. А. Квартальнов.– 2-е изд., перераб. – М. : Финансы и статистика, 2006. – 336 с.
17. Квартальнов В. А. Теория и практика туризма / В. А. Квартальнов. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 672 с.
18. Конспект лекцій навчальної дисципліни «Географія туризму» для студ. спеціальності 6.140103 «Туризм» / Укл. : М. М. Покоłodна, І. Л. Полчанінова. – Харків : ХНАМГ, 2012. – 135 с.
19. Крачило Н. П. География туризма / Н. П. Крачило. – К. : Вища шк., 1987.
20. Крачило М. П. Краєзнавство і туризм : навчальний посібник для вузів / М. П. Крачило; ред.: О. Ф. Трегуб. – К. : Вища школа, 1994. – 191 с.
21. Кусков А. С. География туризма : учебное пособие / А. С. Кусков, Е. И. Арсеньева. – М. : Флинта, 2006. – 30 с.
22. Кусков А. С. Туристское ресурсосведение / А. С. Кусков. – М. : Академия, 2008. – 208 с.

23. Любіцева О. О. Туризмознавство: вступ до фаху: підручник / О. О. Любіцева, В. К. Бабарицька; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2008. – 335 с.
24. Макаренко С. Н. География туризма : учебное пособие / С. Н. Макаренко, А. Э. Саак. – Таганрог : Изд-во ТРТУ, 2004. – 114 с.
25. Мальська М. П. Туристичний бізнес: теорія та практика : навчальний посібник / М. П. Мальська, В. В. Худо. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 424 с.
26. Мацола В. І. Рекреаційно-туристичний комплекс України / В. І. Мацола. – Л. : Світ, 2001. – 176 с.
27. Пістун М. Д. Основи теорії суспільної географії : навчальний посібник / М. Д. Пістун. – К. : Вища школа, 1996. – 231 с.
28. Проблеми географії та менеджменту туризму : монографія / [Явкін. В.Г., Руденко В.П., Король О.Д. та ін.]. – Чернівці : Рута, 2006. – 2006 с.
29. Романов А. А. География туризма / А. А. Романов, Р. Г. Саакянц. – 2-е изд. – М. : Советский спорт, 2003. – 464 с.
30. Руденко В. П. Географія природно-ресурсного потенціалу України : у 3-х частинах / В. П. Руденко. – К. : ВД «Києво-Могилянська Академія». – Чернівці : Зелена Буковина, 1999. – 568 с.
31. Самойленко А. А. География туризма : учебное пособие / А. А. Самойленко. – Ростов-на-Дону : Фенікс, 2006. – 368 с.
32. Сенин В. С. Введение в туризм : учебное пособие / В. С. Сенин. – М. : Профиздат, 2002. – 268 с.
33. Степаненко А. Онтологія соціальної географії як науки / А. Степаненко // «Часопис соціально-економічної географії» : міжрегіон. зб. наук. праць. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – Вип. 10 (1). – С. 5-18.
34. Столбов В. А. Введение в экономическую и социальную географию : учебное пособие для вузов [Електронний ресурс] / М. Д. Шарыгин, В. А. Столбов. – М. : Дрофа, 2007. – Режим доступу : <http://dl.bookos.org/converted/mygenesis/3/395a3cadb57a8cffaf2e996630095d54.fb2.zip.pdf>
35. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії : підруч. для студ. геогр. спец. вищ. навч. закл. / О. Г. Топчієв. – Одеса : Астропринт, 2009. – 544 с.
36. Туристичний імідж регіону: монографія / [Байназаров А. М., Бойко О. В., Вишневська О. С. та ін.]. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 311 с.
37. Федорченко В. К. Туристський словник-довідник : навчальний посібник / В. К. Федорченко, І. М. Мініч. – К. : Дніпро, 2000. – 160 с.
38. Филиппова И. Г. География туризма / И. Г. Филиппова, В. Л. Погодина, Е. А. Лукьянов. – СПб. : Изд. Дом «Бизнес-пресса», 2007. – 264 с.
39. Шаблій О. І. Основи загальної суспільної географії / О. І. Шаблій. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 444 с.
40. Шаблій О. І. Соціально-економічна географія України : Навч. посібник / О. І. Шаблій. – Львів : Світ, 2000. – 680 с.
41. Шаблій О. І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії / О. І. Шаблій. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2001. – 744 с.
42. Шевчук Л. Т. Соціальна географія : навчальний посібник / Л. Т. Шевчук. – К. : Знання, 2007. – 349 с.

43. Яковенко І. М. Досвід географічного вивчення соціально-економічних факторів розвитку рекреаційного природокористування в Криму / І. М. Яковенко // Укр. геогр. журнал. – 2003. – № 4. – С. 65–71.

**Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції,
інше методичне забезпечення**

1. Все о туризме // Туристическая библиотека [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://tourlib.net/>
2. Державний реєстр нерухомих пам'яток національного значення [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства культури України. – Режим доступа : http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244948281&cat_id=244910406
3. Заповідники та національні природні парки України у 2013 році. Статистичний бюлетень [Електронний ресурс] / Відп. за випуск О. М. Прокопенко. – К. : Державна служба статистики України, 2014. – 27 с. – Режим доступа : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Історичні ареали (перелік) [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства культури України. – Режим доступа : http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244995501&cat_id=244993460
5. Колективні засоби розміщування в Україні у 2015 році. Статистичний бюлетень [Електронний ресурс] / Відп. за випуск О. О. Кармазіна. – К. : Державна служба статистики України, 2016. – 200 с. – Режим доступа : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Музейні заклади сфери управління Міністерства культури України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства культури України. – Режим доступа : http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244942172&cat_id=244908588
7. Національні заповідники [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства культури України. – Режим доступа : http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/officialcategory?cat_id=244905579
8. Національні концертні організації [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства культури України. – Режим доступа : http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244918502&cat_id=244908596
9. Національні театри [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства культури України. – Режим доступа : http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244918267&cat_id=244908600
10. Офіційний сайт Відділу розвитку туризму при Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://new.me.gov.ua/content/viddil-rozvitku-turizmu.html>
11. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
12. Офіційний сайт ЮНЕСКО. Список об'єктів всесвітньої спадщини [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://whc.unesco.org/pg.cfm?cid=31>
13. 7 історико-архітектурних чудес України (всі номінанти) [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://web.archive.org/web/20130511140028/http://7chudes.in.ua/top100chudesUkraine>
14. 7 історичних міст та містечок України [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://7chudes.in.ua/nomination/7-istorychnykh-mist-ta-mistechok/>

15. 7 природних чудес України (всі номінанти) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://web.archive.org/web/20140407082756/http://7chudes.in.ua/top100chudesUkraineNature>
16. 7 чудес Києва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://7chudes.in.ua/nomination/7-chudes-kyeva/>
17. 7 чудес України: замки, фортеці, палаці (номінанти акції) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://web.archive.org/web/20121108072029/http://7chudes.in.ua/top100castlesUkraine>
18. Туристична діяльність в Україні у 2015 році. Статистичний бюлетень [Електронний ресурс] / Відп. за випуск О. О. Кармазіна. – К. : Державна служба статистики України, 2016. – 76 с. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
19. Циркові заклади [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства культури України. – Режим доступу : http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244918367&cat_id=244908592